

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Poznań, dnia 19 marca 2024 r.

Poz. 3022

UCHWAŁA NR LXII/494/24 RADY MIEJSKIEJ PNIEWY

z dnia 29 lutego 2024 r.

w sprawie "Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Pniewy na lata 2024-2027".

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840) Rada Miejska Pniewy uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się "Gminny program opieki nad zabytkami gminy Pniewy na lata 2024-2027", stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady
Miejskiej Pniewy
(-) Krzysztof Matuszak

Załącznik do uchwały nr LXII/494/24
Rady Miejskiej Pniewy z dnia 29 lutego 2024 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PNIEWY NA LATA 2024-2027

OPRACOWANIE:
Marta Danielska, Jakub Danielski
gez2.wroclaw@gmail.com

LISTOPAD 2023

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	3
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	4
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	10
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	10
4.2. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	13
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	17
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy..	17
5.2. Charakterystyka krajobrazu kulturowego gminy Pniewy ze wskazaniem obszarów i obiektów o szczególnym znaczeniu.....	24
5.2.1. Charakterystyka gminy	24
5.3. Rys historyczny miasta Pniewy i sołectw gminy	26
5.4. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy.....	27
5.5. Zabytki archeologiczne	31
5.6. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	34
5.6.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków.....	34
5.6.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków.....	36
5.6.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.....	37
5.7. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	39
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy – analiza SWOT	40
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami	42
8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	45
9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	46
9.1. Dotacje.....	46
9.2. Źródła zewnętrznego finansowania – krajowe.....	48
9.2.1. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.....	51
9.3. Źródła zewnętrznego finansowania – pozostałe	52
10. Bibliografia.....	54
11. Spis tabel i rysunków	54
12. Załączniki	55

1. Wstęp

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Pniewy na lata 2024-2027 (zwany dalej GPOnZ) stanowić będzie element polityki samorządowej, pozwalający na podejmowanie zaplanowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jako materiał bazowy może być wykorzystywany przez środowiska badawcze i naukowe, właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych oraz osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kulturowym. Opracowanie służyć będzie rozwojowi gminy poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne.

W GPOnZ wskazano działania skierowane na poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Dokument uwzględnia uwarunkowania prawne, zewnętrzne oraz wewnętrzne w zakresie ochrony materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Wskazane w nim kierunki działania, tzw. priorytety, szczegółowo opisują zakres oraz cel danego zamierzenia. Realizacja celów zawartych w GPOnZ poprawi w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, wzmocni lokalne wartości oraz wspólne korzenie.

W dokumencie określono również źródła finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wraz z jego otoczeniem. Finansowanie może odbywać się ze źródeł publicznych (np. budżet państwa, budżet własny gminy, budżet jednostek samorządowych – powiatu i województwa, środki unijne, inne źródła zagraniczne), a także ze źródeł prywatnych (osób fizycznych, organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji, osób prawnych itp.).

Niniejsze opracowanie stanowi kontynuację Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Pniewy na lata 2018-2021 przyjętego Uchwałą Nr XLVII/450/18 Rady Miejskiej Pniewy z dnia 8 listopada 2018 r. GPOnZ został zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania GPOnZ stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.), która mówi o obowiązku sporządzenia przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

W świetle ustawy, ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem „opieka nad zabytkami” ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres

i formy ochrony zabytków którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, wpisanie na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego, a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Zapisy ww. ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie terytorialnym (o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ponadto ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy wyznacza cele opracowania GPOnZ, w szczególności są to:

1. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
3. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
4. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
5. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie jego ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

• **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.) w przepisach:

– **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

– **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”; **ust. 2:** „Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

– **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

• **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

– **Art. 3**, który definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

– **Art. 4**, który objaśnia, że ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

– **Art. 5**, który określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury”.

– **Art. 6**, który klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
  - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
  - c) dziełami architektury i budownictwa,
  - d) dziełami budownictwa obronnego,
  - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
  - f) cmentarzami,
  - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
  - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
  - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
  - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,

- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
  - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (...),
  - f) instrumentami muzycznymi,
  - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
  - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
  - b) cmentarzyskami,
  - c) kurhanami,
  - d) reliktnymi działalnościami gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

– **Art. 7**, który określa formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat (art. 9). Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy, lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (art. 13). Na podstawie tej decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłaszana jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat (art. 14). Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków – na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu – w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;

- 2) uznanie za pomnik historii;

- 3) utworzenie parku kulturowego;

- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

– **Art. 16 ust. 1**: „Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej”.

– **Art. 17**, który określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej; zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomości; umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury; składowania lub magazynowania odpadów.

– **Art. 18**: „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy określaniu ustaleń strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. Określając ustalenia strategii, analiz, planów i studiów, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnić się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.”

– **Art. 19**: „1. Określając ustalenia planu ogólnego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu odbudowy, uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomości:

- 1) objętych formami ochrony, o których mowa w art. 7, wraz z ich otoczeniem;
- 2) ujętych w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomości, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się przy określaniu ustaleń planów, o których mowa w ust. 1.

3. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.”

– **Art. 20**, który mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów.

– **Art. 21:** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

– **Art. 22:** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

– **Art. 81:** „1. W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

2. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.”

– **Art. 89,** który wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

• **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn zm.), gdzie w art. 7 ust. 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury (...) oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach, w tym w:

• **Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (Dz. U. z 2023 r. poz. 977 z późn. zm.);

• **Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane** (Dz. U. z 2023 r. poz. 682 z późn. zm.);

• **Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska** (Dz. U. z 2022 r. poz. 2556 z późn. zm.);

• **Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336);

- Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2023 r. poz. 344 z późn. zm.);
- Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 z późn. zm.);
- Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571);
- Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r. poz. 81);
- Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56);
- Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2022 r. poz. 1388);
- Rozporządzeniu Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 16 kwietnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2021 r., poz. 731);
- Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304) ze zmianą Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 3 lutego 2006 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2006 r. Nr 24 poz. 181);
- Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153);
- Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259);
- Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510);
- Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach zostały określone w:

- Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r. poz. 385);
- Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

GPOnZ odwołuje się do dokumentów, które połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym.

GPOnZ w swoich działaniach programowych nawiązuje do polityki krajowej szczególnie w zakresie poprawy stanu zabytków poprzez przekazywanie środków z budżetu gminy, wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w promocji gminy, poprawy przepływu informacji pomiędzy gminą, organami ochrony zabytków oraz mieszkańcami, a także udostępnianiem informacji o zasobie zabytkowym gminy. Ważnym elementem jest również wspieranie działań z zakresu utrzymywania lokalnych tradycji kulturowych oraz wprowadzenie elementów lokalnego dziedzictwa do procesu edukacji oraz działań kulturalnych.

GPOnZ zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

• Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026 został przyjęty przez radę Ministrów w dniu 01.12.2023 r.

Dokument ten wyznacza kierunki działań administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Opracowany został w Departamencie Ochrony Zabytków MKiDN na użytek generalnego konserwatora zabytków.

Program ma na celu realizację przepisu art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jest głównym dokumentem strategicznym niezbędnym do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zainicjowanym i opracowanym przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Celem programu jest zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii.

Najważniejsze cele programu:

Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

• **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) zwana SOR została przyjęta Uchwałą Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej Uchwałą Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa, która określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

1) Obszar e-państwo – kierunek interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2) Kapitał ludzki i społeczny – kierunek interwencji:

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2030 r.:

– Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).

– Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

• **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030**

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 zwana SRKS została przyjęta Uchwałą Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. To kontynuacja i aktualizacja Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. SRKS jest jednym z instrumentów realizacji Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Głównym celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule SRKS: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

– obszar 1: Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,

- obszar 2: Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: Kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

Pełniejszego wykorzystania wymaga wpływ wybranych zasobów i narzędzi z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego na poziom kapitału społecznego, m.in. w wymiarze budowania tożsamości i kształtowania postaw obywatelskich. Wydarzenia, inicjatywy i zasoby o charakterze kulturalnym mogą wzmacniać poczucie wspólnoty i tożsamości, cementować środowiska lokalne, stwarzać przestrzeń do poszukiwań i inspiracji oraz stanowić miejsce spotkań dla różnych grup wiekowych i zawodowych. Niski poziom kapitału społecznego oraz podziały społeczne utrudniają budowanie wspólnoty państwowej, a także wpływają na osłabienie więzi z państwem i jego instytucjami.

Znaczenie kultury dla rozwoju i jakości kapitału społecznego jest wieloaspektowe. Z jednej strony warunkuje ona zachowania i postawy, ustanawia kody i sposoby komunikowania oraz organizacji społeczeństwa, z drugiej zaś stanowi zasób materialnych i niematerialnych dóbr, które tworzą fundament tożsamości i spoiwo społeczności. Potencjał kulturowy determinuje więc w istotnym zakresie sposoby podejmowania decyzji, umożliwia budowanie atmosfery otwartości i wzajemnego zaufania. Dziedzictwo kulturowe, umożliwiając budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości, jest kluczowym elementem potencjału kulturowego i stanowi bezcenny zasób, który powinien być wykorzystany dla obecnego i przyszłego rozwoju.

Głównym celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków.

Projekt zakłada trzy cele szczegółowe Strategii, które obejmują:

1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne poprzez: usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami, rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich poprzez: tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze, ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury, digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury, umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę, wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.
3. Wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju przez sektory kultury i kreatywne poprzez: wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju, rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych, wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

W ramach celu szczegółowego 2 SRKS wyróżniono ponadto następujące priorytety:

- 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze.
- 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury.
- 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.
- 2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę.
- 2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

Poniżej zostały przedstawione projekty, które związane są pośrednio z ochroną dziedzictwa kulturowego oraz których okres realizacji wykracza powyżej 2021 r. Projekty strategiczne SOR przypisane do zakresu interwencji SRKS:

- Narodowy Program Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego – program obejmujący takie działania, jak: rozwój instytucji dialogu obywatelskiego, zniesienie barier rozwojowych dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, reformę systemu finansowania organizacji przez państwo, edukację obywatelską i historyczną oraz rozwój wolontariatu.
- Niepodległa – program budowania kapitału społecznego i wspólnoty obywatelskiej, zogniskowany wokół obchodów 100. rocznicy odzyskania niepodległości Polski, obejmujący m.in. kształtowanie postaw patriotycznych, budowanie pamięci zbiorowej i spójnego wizerunku Polski, włączanie obywateli do działania na rzecz dobra wspólnego.

- Pakiet dla Przemysłów Kreatywnych – ukierunkowany na wsparcie innowacyjnych produktów sektorów kultury i kreatywnych. Pakiet umożliwi budowanie przewagi konkurencyjnej w sektorze i przeciwdziała odpływowi kapitału kreatywnego. Proponowane działania obejmują m.in. wprowadzenie zachęt dla realizacji produkcji audiowizualnych w Polsce, wprowadzenie wakacji podatkowych dla firm z sektora kreatywnego, ustanowienie tzw. szybkiej ścieżki podatkowej dla międzynarodowych produkcji z segmentu audiowizualnego.
- Program Klub – program wspierający działalność klubów sportowych (skierowaną do dzieci i młodzieży), które stanowią lokalne centra aktywności społecznej oraz są miejscem aktywnego spędzania czasu, budowania więzi społecznych i rozwijania kompetencji, takich jak umiejętność pracy w grupie, wytrwałość czy pracowitość.
- Rozwój Czytelnictwa – projekt ma na celu poprawę stanu czytelnictwa w Polsce poprzez wzmacnianie roli bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych jako lokalnych ośrodków życia społecznego stanowiących centrum dostępu do kultury i wiedzy.

Wypracowana lista projektów strategicznych SRKS obejmuje m.in.:

- Rozwój turystyki kulturowej – projekt ma na celu realizację działań systemowych dotyczących zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych i uznanych za Pomniki Historii, w tym dofinansowanie prac konserwatorskich oraz projektów wspierających proces upowszechniania dziedzictwa kulturowego i jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami. Celem projektu jest stymulowanie rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez wzrost atrakcyjności turystycznej oparty na zasobach kulturowych.

4.2. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu GPOnZ omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Pniewy wynikające z dokumentów na poziomie:

- wojewódzkim: Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021-2024, Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego, Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku oraz Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania;
- powiatowym: w powiecie szamotulskim nie ma obecnie obowiązujących dokumentów, które powiązane są z zabytkami.

GPOnZ jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi ww. dokumentach.

• Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021-2024

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021-2024 został przyjęty uchwałą nr XXXVII/714/21 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego (Dz. Urzędowy Woj. Wielkopolskiego z 2022 r., poz. 58).

Podstawowym zadaniem Programu jest stymulowanie wszelkich działań na rzecz opieki nad zabytkami. W dokumencie przedstawione zostały zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne województwa wielkopolskiego oraz przedstawiony został w formie tabelarycznej zasób zabytków nieruchomych i archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, a także znajdujących się w ewidencji zabytków będące w posiadaniu Województwa Wielkopolskiego i Wojewódzkich Samorządowych Jednostek Organizacyjnych.

W Programie wyznaczono pięć celów wraz z zadaniami oraz podmioty odpowiedzialne za realizację zadań, które będą realizowane przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego w miarę posiadanych środków: Cel 1: Zahamowanie procesów degradacji zabytków, poprawa ich stanu zachowania oraz

optymalizacja skuteczności systemu ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa wielkopolskiego.

Kierunki działania:

1. Podjęcie działań mających na celu poprawę stanu zachowania zabytków.
2. Wspieranie ochrony zabytków archeologicznych.
3. Popularyzowania działań w zakresie opieki i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.
4. Monitoring i aktualizacja uregulowań prawnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Cel 2: Budowanie tożsamości regionalnej i narodowej oraz świadomości społecznej mieszkańców Wielkopolski w oparciu o wartości dziedzictwa kulturowego.

Kierunki działania:

1. Wspieranie programów i projektów edukacyjnych popularyzujących dziedzictwo kulturowe oraz wzmacniających kompetencje kulturowe.
2. Wspieranie inicjatyw związanych z upamiętnianiem Powstania Wielkopolskiego oraz popularyzacji i upowszechniania wiedzy na jego temat.
3. Stwarzanie warunków dla opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym w duchu partycypacji społecznej.

Cel 3: Włączenie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego w rozwój społeczny, kulturowy i ekonomiczny województwa.

Kierunki działania:

1. Wsparcie zagospodarowania, adaptacji i wykorzystania zabytków i dziedzictwa niematerialnego na cele kulturalne, turystyczne lub społeczne.
  2. Wzmocnienie działań związanych z rozwojem usług turystycznych.
  3. Wspieranie dawnych rzemiosł, ginących zawodów i form twórczości charakterystycznych dla Wielkopolski.
- Cel 4: Rozwijanie przedsięwzięć ułatwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Kierunki działania:

1. Włączania zabytków w procesy gospodarcze.
2. Włączanie cyfryzacji do ochrony i opieki nad zabytkami.

Cel 5: Podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych.

Kierunki działania:

1. Udostępnianie obiektów zabytkowych.
2. Wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania.

GPOnZ nawiązuje w wielu aspektach do tych założeń.

• **Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego**

Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego został przyjęty Uchwałą Nr LI/1000/23 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 marca 2023 r.

Audyt krajobrazowy jest narzędziem polityki przestrzennej w zakresie krajobrazu ukierunkowanym na jego ochronę, gospodarkę i planowanie. Należy pamiętać, że obok zasobów przyrodniczych elementem wyróżniającym się i mającym wpływ na charakter krajobrazu, jest dziedzictwo kulturowe, będące obrazem historii rozwoju przestrzennego regionu.

Audyt zawiera m.in. zawiera granice i wykaz wszystkich krajobrazów w województwie (mapa i pliki shp) oraz zestawienie krajobrazów w poszczególnych gminach. Każdy krajobraz jest oznaczony unikalnym numerem id, za pomocą którego w szybki sposób można odszukać dany krajobraz.

W Audycie zaprezentowano karty oceny wszystkich krajobrazów, w podziale na krajobrazy priorytetowe i pozostałe (niemające statusu krajobrazu priorytetowego).

Przedstawiono także dane dotyczące krajobrazów priorytetowych – wykaz, zestawienie w podziale na gminy, granice, lokalne formy architektoniczne oraz szczegółowe analizy krajobrazów priorytetowych

składające się z: tekstów, załączników graficznych i zdjęć. Zamieszczono również katalog z plikami shapefile, który jest zbiorem obiektów użytych na załącznikach graficznych.

• **Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku**

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku została przyjęta uchwałą nr XVI/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r.

Strategia określa kierunki, cele i uwarunkowania rozwoju województwa. Wytyczne te stanowią podstawę konstrukcji planu zagospodarowania przestrzennego, dzięki czemu stają się one czynnikiem determinującym, również poprzez zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego i przyrodniczego.

Wśród kluczowych wyzwań dla Wielkopolski wyznaczono – wyzwanie 4. Przeciwdziałanie dezintegracji społecznej i utracie regionalnej tożsamości, rozwijanie kapitału społecznego i kulturowego

Zadaniem Samorządu Województwa będzie wzmocnienie tożsamości regionalnej przez odwoływanie się do tradycji i osiągnięć, jak też kultywowanie najlepszych wartości zarówno poprzednich jak i współczesnych pokoleń. Wyzwaniem jest nie tylko pielęgnowanie poczucia polskości i umacnianie regionalizmu wśród Wielkopolan, ale także promowanie specyfiki i osiągnięć Wielkopolski, zarówno w kraju jak i zagranicą. Samorząd Województwa będzie pełnił funkcje inicjującą i koordynującą w procesie propagowania wartości europejskich, jako ważnego elementu kształtowania świadomości obywatelskiej i kulturowej mieszkańców całego regionu.

W Strategii wyodrębniono cele strategiczne oraz przypisano im cele operacyjne i kluczowe kierunki interwencji. Poniżej wskazano te, które powiązane z dziedzictwem kulturowym.

Cel strategiczny 2. Rozwój społeczny wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu.

Cel operacyjny 2.3. Rozwój kapitału społecznego i kulturowego regionu

Kluczowy kierunek interwencji: Wzmocnienie potencjału kulturowego i infrastruktury kultury

Dla wzmocnienia potencjału kulturowego Samorząd Województwa za istotne uznał tworzenie przestrzeni do poszukiwań i inspiracji, miejsc spotkań dla różnych grup społecznych, gdzie dokonuje się edukacja kulturalna – kształcenie odbiorcy i jego kulturowych kompetencji, zdolności do twórczego i innowacyjnego myślenia. Wzmocnienie potencjału kulturowego to także zwiększenie udziału mieszkańców w szeroko rozumianej ofercie spędzania czasu wolnego i współdecydowaniu o przestrzeni publicznej. W Wielkopolsce, w rozwoju przemysłu czasu wolnego dużą rolę będzie odgrywać także odpowiednie wykorzystanie potencjału obszarów wiejskich (m.in. w rozwoju turystyki) oraz szlaków turystyki kulturowej.

W dokumencie wyznaczone pakiety działań także dla obszaru dziedzictwo kulturowe. Podkreślono, że Wielkopolskę wyróżnia bogactwo dziedzictwa kulturowego. Dla zachowania tradycji i tożsamości kulturowej mieszkańców, odbudowy i utrzymania materialnego dorobku kultury i dziedzictwa regionu, ale także dla zwiększenia udziału mieszkańców w kulturze, wzmocnienia atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej województwa niezbędne jest wsparcie inwestycji w obszarze kultury. Spośród identyfikowanych w tym zakresie potrzeb należy wymienić m.in.:

1. Rozwój wielkopolskich instytucji kultury. Celem działań w ramach projektu będzie wsparcie funkcjonowania wielkopolskich instytucji kultury na jak najwyższym poziomie. Przewiduje się szereg inicjatyw związanych z rozwojem m.in. wielkopolskich muzeów, teatrów czy bibliotek, w tym również zapewnienie nowej bazy lokalowej dla Filharmonii Poznańskiej.

2. Rozwój i promocja produktów turystyki kulturowej w Wielkopolsce ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego Celem projektu jest zachowanie, ochrona, promowanie i dalszy rozwój znaczącego potencjału turystyki kulturowej Wielkopolski, opartej głównie na szczególnej roli regionu w historii Polski, w tym szlaków turystyki kulturowej, zwłaszcza Szlaku Piastowskiego ze względu na jego rangę i znaczenie historyczne.

Wykorzystanie potencjału turystycznego Wielkopolski – Wielkopolska jest regionem o zróżnicowanym potencjale turystycznym opartym przede wszystkim na jej warunkach naturalnych oraz historycznych. Urozmaicone walory regionu pozwalają na rozwój na jego terenie turystyki kulturowej, w tym w oparciu

o dziedzictwo kulturowe kolei wąskotorowej, turystyki przyrodniczej, wiejskiej, aktywnej i biznesowej. Najważniejszymi spośród identyfikowanych obszarów wsparcia w tym zakresie są m.in:

1. Wielka Pętla Wielkopolski – jest jednym z najważniejszych szlaków na polskich drogach wodnych o dużej atrakcyjności przyrodniczej oraz walorach rekreacyjno-kulturowych, cieszącym się popularnością wśród turystów. W celu podniesienia konkurencyjności tego produktu na rynku międzynarodowym szlak wymaga znaczących inwestycji – nadal brakuje przystani i marin, niezbędnych urządzeń technicznych, takich jak: sanitariaty, stacje paliw, punkty gastronomiczne, placówki usługowo-naprawcze sprzętu pływającego. Kluczowa jest modernizacja i systematyczna konserwacja śluz na szlaku, utrzymanie drożności szlaku oraz jego kompleksowa promocja.

2. Wielkopolska BIKE – Rosnąca popularność roweru jako środka transportu w codziennych dojazdach miejskich oraz turystyki długodystansowej stanowi podstawę do realizacji projektu Wielkopolska BIKE. Celem projektu jest stworzenie systemu tras rowerowych przebiegających przez województwo wielkopolskie, nawiązujących do istniejących i planowanych asfaltowych tras rowerowych w gminach (sieć lokalna) oraz sąsiednich województwach (włączenie się w sieć transgraniczną).

• **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania**

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania został przyjęty uchwałą nr V/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2019 r. (Dz. U. Woj. Wielkopolskiego z dnia 15 kwietnia 2019 r., poz. 4021).

Jest to jeden z podstawowych dokumentów wyznaczających kierunki rozwoju regionu jest plan zagospodarowania przestrzennego województwa. Dokument określa najistotniejsze uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego województwa, model rozwoju przestrzennego, politykę przestrzenną i rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, obejmujące wszystkie zagadnienia istotne dla planowania przestrzennego.

W Planie omówiono szczegółowo zagadnienie dziedzictwa kulturowego, które stanowi ważny element struktury przestrzennej krajobrazu Wielkopolski. Jest świadectwem historii, wpływającym na jakość życia lokalnych społeczności. Zintegrowana ochrona środowiska kulturowego oraz kompleksowe gospodarowanie całym krajobrazem umożliwia harmonijny i zrównoważony rozwój, wpływa na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjności miast, miasteczek i obszarów wiejskich. Zasoby kulturowe województwa wielkopolskiego wpływają na kształtowanie tożsamości narodowej i regionalnej. Wykorzystanie historii, zabytków i tradycji podkreśla odrębność kulturową i istnienie regionalnej różnorodności. Ochrona wartości dziedzictwa kulturowego oraz oparte na niej działania na rzecz pielęgnowania i kształtowania tożsamości wymaga wskazania obszarów ochrony krajobrazu kulturowego.

W Planie wyznaczono granice obszaru ochrony krajobrazu kulturowego, dla którego zostały włączone gminy, w obrębie których znajdują się:

- a) obszary, na których zachowały się obiekty lub obszary o specyficznych i charakterystycznych cechach dla miejscowej tradycji budowlanej, osadniczej i gospodarczej;
- b) obszary, na terenie których przebiegają szlaki kulturowe o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym. Na terenie Wielkopolski szlakami o znaczeniu międzynarodowym są: Droga św. Jakuba, Europejski Szlak Cysterski, Europejski Szlak Romański; szlakami o znaczeniu krajowym: unikatowy w skali kraju Szlak Piastowski oraz Szlak Bursztynowy; szlakami o znaczeniu regionalnym: trakt Królewsko-Cesarski, Trasa Kórnicka, Wielkopolski Szlak Wiatraczny, Szlak Kościołów Drewnianych wokół Puszczy Zielonki oraz Podziemna Trasa Turystyczna Kopalni Soli w Kłodawie;
- c) obszary występowania cech charakterystycznych dla grup regionalnych.

W granicach obszaru znalazły się gminy, na terenie których znajdują się wyżej wymienione obiekty i obszary cenne kulturowo. Ze względu na specyfikę przedmiotów ochrony wyznaczony obszar dzieli się na cztery podtypy, w granicach których znalazły się:

- a) gminy, w granicach których zlokalizowane są obiekty o najwyższych wartościach, w tym: pomniki historii istniejące i proponowane, obiekt proponowany do ujęcia jako Znak Dziedzictwa Europejskiego, obiekty ujęte w Czerwonej Księdze Krajobrazów Polski, obiekty znajdujące się na przebiegu szlaków kulturowych (związanych tematycznie ze szlakiem), obiekty znajdujące się na przebiegu szlaku delegowanego do wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.
- b) gminy, w granicach których znajdują się historyczne układy przestrzenne miast i wsi, w tym: układy przestrzenne objęte ochroną jako Pomnik Historii oraz proponowane do objęcia tą formą ochrony, układy przestrzenne ujęte w rejestrze zabytków, obszary cenne kulturowo związane z kształtowaniem się przestrzeni miast, które proponuje się do objęcia ochroną w formie parków kulturowych;
- c) gminy, w granicach których występują obszary cenne kulturowo, w tym: istniejące parki kulturowe, obszary cenne kulturowo, na których proponuje się utworzenie parków kulturowych i archeologicznych parków kulturowych, obszar delegowany do wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, obszary ujęte w Czerwonej księdze Krajobrazów Polski, park narodowy i parki krajobrazowe o wyjątkowych walorach kulturowych, obszary na których zachowały się materialne i niematerialne cechy charakterystyczne dla grup regionalnych;
- d) gminy, w granicach których przebiegają szlaki kulturowe o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Poniżej omówiono obowiązujące dokumenty gminne, które dotyczą dziedzictwa kulturowego:

- **Gminny Plan Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Pniewy**

Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych Gminy Pniewy został opracowany w 2017 r., przyjęty Zarządzeniem nr 141/17 Burmistrza Gminy Pniewy z dnia 06.03.2017 r. Plan został opracowany zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

- **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Pniewy**

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Pniewy zostało przyjęte uchwałą Nr LVII/444/23 Rady Miejskiej Pniewy z dnia 22 czerwca 2023 r.

Studium jest podstawowym dokumentem dla władz samorządowych gminy, na podstawie którego prowadzona ma być polityka i strategia działań, przede wszystkim w sferze zagospodarowania przestrzennego, ale także w sferze społeczno-gospodarczej i ekologicznej, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na kształtowanie struktury przestrzennej i układu funkcjonalno-przestrzennego.

W Studium wyszczególnione są wskazania, którymi należy się kierować w celu ochrony zasobów kulturowych gminy Pniewy obejmują:

- zachowanie dziedzictwa kulturowego gminy Pniewy,

- zachowanie i ekspozycja zasobów krajobrazu kulturowego oraz jego struktury,
- zachowanie i formowanie wysokiej jakości środowiska antropogenicznego oraz zapewnienie jego trwałego i zrównoważonego użytkowania.

Główne cele ochrony zasobów kulturowych mogą zostać osiągnięte poprzez realizację celów szczegółowych, którymi są:

a) w zakresie ochrony przestrzennych wartości krajobrazu kulturowego:

- utrzymanie historycznie ukształtowanej struktury osadniczej, w tym układów przestrzennych wsi i miasta Pniewy oraz sieci dróg,
- utrzymanie i rewitalizacja historycznej zabudowy układów przestrzennych miejscowości, rehabilitacja i rewitalizacja zdegradowanych obszarów i obiektów w okresie powojennym,
- zachowanie dominant kulturowych i krajobrazowych,
- kontynuacja kształtowania krajobrazu kulturowego zgodnie z tradycją oraz nawiązywanie do historycznych i regionalnych rozwiązań w tym zakresie,
- przeciwdziałanie i zapobieganie bezplanowym i chaotycznym podziałom terenu, powstawaniu nowych budowli substandardowych oraz lokalizacji obiektów, wymagających znacznych przekształceń topografii terenu;

b) w zakresie ochrony obiektów kultury materialnej:

- ochrona stanowisk archeologicznych przed zniszczeniem i dewastacją,
- utrzymanie i eksponowanie grodzisk i innych obiektów archeologicznych posiadających charakterystyczną formę krajobrazową,
- zachowanie walorów estetycznych oraz dobrego stanu technicznego obiektów zabytkowych, w tym kościołów, szkół, obiektów użyteczności publicznej, obiektów produkcyjnych, zespołów dworskich, folwarcznych, zabudowy zagrodowej oraz innych elementów zagospodarowania miejscowości,
- utrzymanie i eksponowanie przestrzennych układów siedlisk, pomników, krzyży, kapliczek przydrożnych, urządzeń technicznych i komunikacyjnych, układów zieleni parków, cmentarzy, zadrzewień przydrożnych i śródpolnych,
- utrzymanie i eksponowanie wartości zabudowy historycznej, jej proporcji, formy, typu dachów, układu drzwi i okien, zdobnictwa, materiałów budowlanych, otoczenia,
- podnoszenie jakości przestrzeni terenów osiedli blokowych, „popegeerowskich” zakładów produkcyjnych oraz współczesnej zabudowy techniczno-produkcyjnej,
- kształtowanie wysokich walorów przestrzeni nowej zabudowy;

c) zachowanie wartości niematerialnych środowiska kulturowego gminy Pniewy:

- utrzymanie historycznych nazw miejscowości i obiektów topograficznych,
- działania edukacyjne i promocyjne wśród mieszkańców gminy, potencjalnych turystów oraz inwestorów.

Osiągnięcie wymienionych głównych i szczegółowych celów ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Pniewy wymaga podejmowania wielu działań ze strony władz lokalnych, urzędów i instytucji, przedsiębiorców oraz mieszkańców gminy. Najważniejszym instrumentem w tym zakresie jest odpowiednia i racjonalna polityka przestrzenna władz gminy, określająca m.in. zasady ochrony i gospodarowania zasobami środowiska kulturowego gminy.

Do głównych zasad i kierunków ochrony obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków należą:

- trwałe zachowanie historycznej formy architektonicznej i substancji budowlanej obiektu wpisanego do rejestru zabytków,
- utrzymanie (ewentualnie rewitalizacja) otoczenia obiektu zabytkowego zgodnie z historycznym zagospodarowaniem,
- opracowanie rozwiązań inwestycyjnych na podstawie zaleceń konserwatorskich, zgodnie z przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków,

- zabezpieczenie widoku na zabytek, umożliwiającego ekspozycję obiektów lub obszarów z ustalonych kierunków widokowych,
- na terenie zabudowanym podlegającym ochronie konserwatorskiej konieczne jest respektowanie stałych zasad kształtowania architektury w odniesieniu do zabytkowej zabudowy. Należy dążyć do usunięcia lub przebudowy obiektów kolidujących z historycznym układem i lokalną architekturą, dostosować nowe obiekty do historycznej kompozycji przestrzennej i historycznej architektury (sposób usytuowania budynku na działce, liczba kondygnacji, rodzaj i sposób ustawienia kalenic, możliwe do zastosowania materiały budowlane z preferencją dla materiałów tradycyjnych, zastosowanie określonych: detali architektonicznych; ustalone zasady powinny obowiązywać w stosunku do małej architektury: ogrodzenia, nawierzchnie, schody zewnętrzne, latarnie, kioski, słupy ogłoszeniowe, tablice informacyjne, ławki itp.),
- wszelkie prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane, montaż instalacji technicznych, reklam, podział zabytku wpisanego do rejestru zabytków wymagają uzyskania pozwolenia konserwatorskiego,
- na terenie zabytkowych założeń parkowych należy utrzymać wyznaczone granice parków, bezwzględnie chronić stary zachowany drzewostan i układ kompozycyjny oraz przestrzenny, nie należy stawiać żadnych nowych budynków lub ogrodzenia bez wydania przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zgody na lokalizację i zatwierdzeniu projektu. Wszelkie wycinki w parku, nowe nasadzenia i prace pielęgnacyjne muszą uzyskać pozwolenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu,
- podczas planowania inwestycji elektrowni wiatrowych o mocy mniejszej niż 500 kW należy wykluczyć możliwość lokalizowania ich w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów zabytkowych, a szczególnie wpisanych do rejestru lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków zespołów dworsko-parkowych oraz w ich dalszym otoczeniu biorąc pod uwagę najważniejsze osie widokowe wiodące w kierunku tych zespołów i prowadzące od nich na zewnątrz (np. wzdłuż alei i dróg dojazdowych). Powiązania widokowe są integralnym składnikiem funkcjonowania zespołów zabytkowych w krajobrazie, często specjalnie projektowanym i jako takie stanowią wartość podnoszącą walory krajobrazowe i kulturowe gminy,
- podczas prac ziemnych związanych z budową elektrowni wiatrowych ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych. Inwestor winien uzyskać pozwolenie na badania archeologiczne przed otrzymaniem pozwolenia na budowę.

Wpisanie nowych obiektów do rejestru zabytków powinno nastąpić w drodze specjalistycznych prac i procedur określonych w obowiązujących przepisach prawa.

W obiektach ujętych w gminnej ewidencji zabytków należy zachować historyczną bryłę, kompozycję i wygląd elewacji budynków, w przypadku występowania detalu architektonicznego zakazuje się ocieplania budynku.

Prace podejmowane na terenach zabytkowych parków oraz terenach zabytkowych cmentarzy, tj. wycinki, nowe nasadzenia, prace pielęgnacyjno-porządkowe, podziały geodezyjne, lokalizacje nowych budynków, ogrodzenia, powinny być konsultowane z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Uzupełnieniem wymienionych głównych zasad ochrony prawnej obiektów i obszarów zabytkowych jest upowszechnianie informacji o wartościach historycznych, krajobrazowych i kulturowych tychże obiektów. Działanie to przyczyni się do zwiększenia społecznej roli w procesie ochrony zabytków, tak bardzo istotnej w przypadku małych, lokalnych społeczności. Edukacyjny aspekt w procesie ochrony zabytków może być realizowany poprzez m.in.:

- włączenie najbardziej atrakcyjnych obiektów zabytkowych w trasy turystyczne, ścieżki i trasy edukacyjne, za pomocą oznakowania turystycznego obszaru (drogowskazy, tablice informacyjne, mapy, przewodniki),
- uwzględnianie obiektów zabytkowych w treści map, przewodników, materiałów promocyjnych gminy,
- organizacja imprez kulturalnych, sportowych, turystyczno-rekreacyjnych,

- powstanie muzeum regionalnego bądź izby regionalnej.

Nową formą ochrony obiektów i obszarów zabytkowych jest ich rewitalizacja, czyli zespół działań (w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej) prowadzących do ożywienia zniszczonych, zdegradowanych obiektów i obszarów, poprzez nadanie im nowych funkcji, przy jednoczesnym zachowaniu ich walorów historycznych, architektonicznych oraz kulturowych. W gminie Pniewy procesy rewitalizacji mogłyby dotyczyć w szczególności nieczynnych dworców kolejowych oraz zniszczonych zabudowań dworskich i folwarcznych.

Zasady ochrony stanowisk archeologicznych

Przedmiotem ochrony w archeologicznych strefach ochrony konserwatorskich są znajdujące się zabytki archeologiczne:

- stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków,
- zewidencjonowane stanowiska archeologiczne ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- pradziejowe, średniowieczne i nowożytne nawarstwienia kulturowe w strefach ochrony zabytkowych układów urbanistycznych, ruralistycznych oraz w obrębie zabytków architektury, cmentarzy i zabytkowej zieleni na terenie gminy.

Wśród stref ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych wyznaczonych na terenie gminy wyróżnia się:

- strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków,
- strefy ochrony stanowisk archeologicznych (ujętych w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków).

W stosunku do stref ochrony konserwatorskich zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, ustala się obowiązek uzgadniania z właściwym miejscowo konserwatorem zabytków inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu, a wymagających prac ziemnych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.

Dla ochrony stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz w obrębie zabytków architektury, cmentarzy i zabytkowej zieleni w zależności od opinii właściwej służby ochrony zabytków, zgodnie z przepisami odrębnymi, mogą być wymagane:

- badania archeologiczne podczas prac ziemnych przy realizacji inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu,
- pozwolenie konserwatora zabytków na prowadzenie badań archeologicznych przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę.

W przypadku zadań inwestycyjnych związanych z szerokopłaszczyznowymi pracami ziemnymi (w tym m.in. drogi, kopalnie, odkrywkę, eksploatacja złóż, inwestycje kubaturowe) w zależności od opinii właściwej służby ochrony zabytków, zgodnie z przepisami odrębnymi mogą być wymagane:

- na etapie przygotowania projektu archeologiczne badania rozpoznawczo-powierzchniowe określające ilość stanowisk archeologicznych kolidujących z inwestycją oraz rodzaje form ich ochrony,
- na etapie wyprzedzającym realizację inwestycji, ratownicze badania wykopaliskowe na wytypowanych stanowiskach archeologicznych,
- pozwolenia konserwatora zabytków na wszelkie rodzaje badań archeologicznych.

W granicach stref ochrony konserwatorskiej obowiązuje konieczność uzgadniania z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków prac ziemnych związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu.

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego w granicach stref ochrony stanowisk archeologicznych podczas prac ziemnych związanych z zabudowaniem bądź zagospodarowaniem przedmiotowego terenu należy prowadzić badania archeologiczne.

Na terenie stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków zakazuje się prowadzenia robót budowlanych oraz wszelkich działalności gospodarczych w tym w szczególności: wydobywania kruszywa, budowy przemysłowych oraz innych działań faktycznych, których skutkiem miałyby być przekształcenie terenu, a prace porządkowe prowadzone w ich obrębie wymagają uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Główne postulaty dotyczące polityki gminy w zakresie ochrony obiektów archeologicznych na terenie gminy Pniewy (wg sołectw):

- grodziska wczesnośredniowieczne (Buszewko, Chełmno, Nojewo, Pniewy) – wykonać studium konserwatorskie, plan miejscowy, na ich podstawie wprowadzić strefę ochrony konserwatorskiej,
- stanowiska archeologiczne (obszar całej gminy) – w przypadku planowanych inwestycji konieczne jest uzyskanie przez inwestora uzgodnień projektowych z organem właściwym ds. ochrony zabytków archeologicznych.

• **Projekt Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Pniewy na lata 2023-2033**

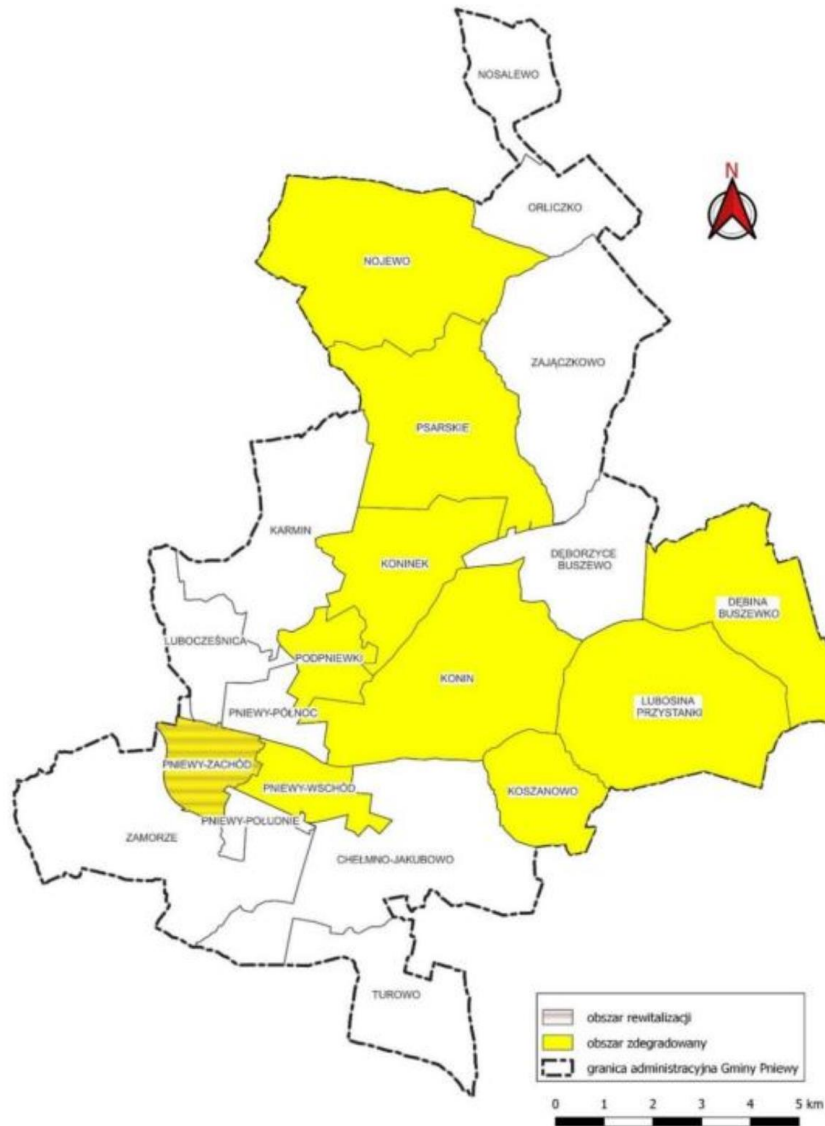
Zgodnie z ustawą z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji

Projekt Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Pniewy na lata 2023-2033 stanowi narzędzie umożliwiające prowadzenie kompleksowych działań rewitalizacyjnych na obszarze rewitalizacji wyznaczonym uchwałą Nr LIII/420/23 Rady Miejskiej Pniewy w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie gminy Pniewy. Jednocześnie pełni funkcję strategii IIT (innego instrumentu terytorialnego), wdrażanej po raz pierwszy w perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027, w odniesieniu do przewidzianych w niej działań finansowych ze środków polityki spójności.

Dotychczasowe działania rewitalizacyjne w Gminie Pniewy były prowadzone za pośrednictwem Programu Rewitalizacji miasta i gminy Pniewy na lata 2017-2023.

Z tego względu, jako obszar rewitalizacji w Gminie Pniewy wyznaczono jednostkę analityczną PNIEWY-ZACHÓD, obejmującą swym zasięgiem następujące ulice: Adama Mickiewicza, Dworcową, gen. Józefa Hallera, Grobla, Jeziorną, Kapłańską, Kowalską, Lwówecką, Międzychodzką, Młyńską, Nową, Ogrodową, Poczтовую, Powstańców Wielkopolskich, Poznańską (część), Prosta, Rynek, Spichrzową, Szkolną, Środkową, św. Ducha, św. Wawrzyńca, św. Urszuli Ledóchowskiej, św. Floriana, Targową, Wodną, Wolności i Zamorską. Jednostka ta charakteryzowała się zdecydowanie największym natężeniem negatywnych zjawisk w sferze społecznej, a także występowaniem zjawisk kryzysowych w sferze technicznej.

Spełnia ona również wymogi formalne określone w ustawie o rewitalizacji: jej powierzchnia stanowi 1,9% (3,01 km²) powierzchni całej Gminy i jest zamieszkiwana przez 19,5% (2 452 osoby) mieszkańców całej Gminy.

Rys. nr 1. Poglądowa mapa obszaru rewitalizacji w Gminie Pniewy

Ze względu na wysokie walory zabytkowe i architektoniczne ścisłe centrum Miasta Pniewy objęte jest strefą pełnej ochrony konserwatorskiej. Strefa ochrony obejmuje zabytkowy układ urbanistyczny miasta lokacyjnego z XIV w. Układ pierwotny uległ przekształceniom na przełomie XVII i XVIII w. oraz w wieku XIX. W granicach objętych ochroną znajdują się:

– dawny kościół szpitalny usytuowany na południe od ścisłego centrum Miasta – obecnie Pensjonat Seniora „Jutrzenka” prowadzony przez Ośrodek Pomocy Społecznej,

- zespół Pniewy-Zamek obejmujący pałac, park i pozostałe zabudowania – obecnie Liceum Ogólnokształcące z towarzyszącym zespołem parkowym,
- XIX-wieczna zabudowa wzdłuż traktu Poznań-Berlin, w rejonie ulic Poznańskiej i Międzzychodzkiej (m.in.: poczta konna, zajazd) – obecnie budynki częściowo przeznaczone na mieszkania socjalne,
- XIX-wieczna zabudowa miejska wzdłuż ulicy Wolności, obejmująca kościół ewangelicki,
- dawny budynek sądu i aresztu służą Zespołowi Szkół im. Emilii Sczanieckiej w Pniewach,
- XIX-wieczna zabudowa miejska wzdłuż ulicy Dworcowej wiodąca do dworca kolejowego – obecnie linia kolejowa pozostaje nieużytkowana, a zabudowania towarzyszące dworcowi zostały częściowo skomercjalizowane (zawiązano wspólnoty mieszkaniowe), częściowo zaś pozostają pod zarządem Polskich Kolei Państwowych, które wynajmują je jako lokale mieszkalne.

Strefa ochrony konserwatorskiej rozciąga się zatem na całe założenie historyczne, tworzące wrzecionowatą formę przestrzenną, ograniczoną obecnymi ulicami:

- Pocztową, Wolności i Lwówecką od strony południowo-wschodniej,
- Dworcową, Józefa Hallera, św. Wawrzyńca i św. Ducha od strony północno-zachodniej.

Forma ta pozostaje wyraźnie zarysowana po stronie południowo-wschodniej, zaś w krańcach północno-zachodnich jej granica jest słabiej zaznaczona przestrzennie. Niemniej, układ historyczny Miasta Pniewy podlega ograniczeniom w użytkowaniu i sposobie zagospodarowania.

Wśród zasobów kulturowych Gminy Pniewy należy wyróżnić 26 obiektów objętych wpisem do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego. Na obszarze rewitalizacji zlokalizowanych jest 15 spośród wszystkich obiektów.

Wizja obszaru rewitalizacji w 2033 r.: Centrum Pniew to obszar tętniący życiem, który umożliwia spędzanie wolnego czasu na wiele sposobów. Bogata oferta edukacyjna, kulturowa i rozrywkowa sprawia, że jest to miejsce przyjazne dla wszystkich grup społecznych. Społeczeństwo uzupełnia się w podejmowanych aktywnościach na rzecz Gminy, nie wykluczając nikogo.

Zdefiniowana wizja obszaru rewitalizacji będzie możliwa do osiągnięcia poprzez realizację celów rewitalizacji i odpowiadających im kierunków działań. Poniżej wskazano te, które związane są z ochroną zabytków.

Cel: „Czego Jaś się nie nauczy, tego...” – rozwój usług dla mieszkańców.

Kierunek: Organizacja cyklicznych wydarzeń rozrywkowych, edukacyjnych, kulturalnych i sportowych integrujących lokalną społeczność.

Wyznaczone Przedsięwzięcia rewitalizacyjne są zaplanowanymi, długofalowymi działaniami, zmierzającymi do poprawy jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji. Istotnym ich aspektem jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, wzrost poczucia przynależności lokalnej oraz rozwiązywanie innych problemów sfery społecznej.

Lista planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych:

- Projekt zintegrowany nr 1. W Pniewach pniemy się po szczeblach edukacji, w tym działanie: Kompleksowa modernizacja wnętrza pałacu przy ul. św. Ducha 11 oraz renowacja elewacji budynków „A” i „B” przy ul. Wolności 10 wraz z adaptacją poddaszy.

Obszar rewitalizacji: Zespół Szkół im. Emilii Sczanieckiej w Pniewach, ul. Wolności 10 oraz ul. św. Ducha 11.

- Projekt zintegrowany nr 3. Śladem dawnych zwyczajów pielęgnują tradycję.

Obszar rewitalizacji: Rynek Miejski, Park Miejski, Łazienki Miejskie, Szkoła Podstawowa im. Powstańców Wielkopolskich przy ul. Strzeleckiej 11a w Pniewach.

Zakres rzeczowy projektu obejmuje następujące moduły: Moduł I: Rewitalizacja Parku Miejskiego przy ul. św. Ducha, Moduł III: Przygotowanie oferty kulturalnej, Moduł IV: Prowadzenie szerokiej oferty usług kulturalnych i społecznych.

- Projekt zintegrowany nr 5. Renowacja budynku Starej Poczty i Hotelu w Pniewach.

Obszar rewitalizacji: ul. Poznańska 13

Zakres prac będzie obejmował działania mające na celu poprawę stanu technicznego obiektu oraz jego adaptację do pełnienia funkcji apartotelu, w szczególności poprzez:

- przebudowę, rozbudowę i zmianę sposobu użytkowania budynku poczty konnej i zajazdu (ocieplenie i remont elewacji, docieplenie stropu dachowego i wymiana poszycia dachów, izolacja fundamentów, wymiana lub renowacja stolarki okiennieo-drzwiowej, wymiana wszelkich obróbek blacharskich), wraz z zagospodarowaniem terenu wokół,
- przebudowę, rozbudowę i zmianę sposobu użytkowania wnętrz budynków wraz z ich adaptacją do pełnienia funkcji apartotelu (wymiana instalacji wodnokanalizacyjnej, grzewczej i elektrycznej, tynkowanie i malowanie ścian),
- montaż systemów bezpieczeństwa (czujniki przeciwpożarowe, monitoring),
- przebudowę ścian wewnętrznych.

Przeprowadzone działania mają służyć ochronie zabytkowej tkanki urbanistycznej stanowiącej element dziedzictwa materialnego Gminy Pniewy, a także ożywieniu gospodarczemu obszaru rewitalizacji. Ze względu na zabytkowy charakter obiektów konieczne będzie prowadzenie prac w porozumieniu i pod nadzorem konserwatora zabytków.

5.2. Charakterystyka krajobrazu kulturowego gminy Pniewy ze wskazaniem obszarów i obiektów o szczególnym znaczeniu

5.2.1. Charakterystyka gminy

Gmina i Miasto Pniewy położone są w zachodniej części powiatu szamotulskiego, w północno-zachodniej części województwa wielkopolskiego. Gmina Pniewy graniczy:

- od północy z gminą Wronki (pow. szamotulski),
- od wschodu z gminami: Ostroróg, Szamotuły, Kaźmierz i Duszniki (pow. szamotulski),
- od południa z gminą Lwówek (pow. nowotomyski),
- od zachodu z gminami Chrzypsko Wielkie i Kwilcz (pow. międzychodzki).

Terytorium gminy składa się z 21 sołectw: Chełmno, Dębina, Dęborzyce, Jakubowo, Karmin, Kikowo, Konin, Koninek, Koszanowo, Lubocześnica, Lubosina, Nojewo, Nosalewo, Orliczko, Podpniewki, Psarce, Psarskie, Rudka, Turowo, Zajączkowo i Zamorze.

W ujęciu geograficznym gmina położona jest na obszarze mezoregionu Pojezierza Poznańskiego, makroregionu Pojezierza Wielkopolskiego, podprowincji Pojezierzy Południowobałtyckich. Obszar ten w związku z objęciem zlodowaceniem północnopolskim charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu z dużą jeziornością. Gmina leży w całości w dorzeczu rzeki Warty.

Formy ochrony przyrody na obszarze gminy:

- Sierakowski Park Krajobrazowy,
- rezerwat przyrody: Las Grądowy nad Mogilnicą, Jakubowo,
- projektowany rezerwat Jezioro Zamorze (występujący również pod nazwą Uroczyso Zamorze,
- obszary Natura 2000: obszar specjalnej ochrony ptaków „Puszcza Notecka”, obszar mający znaczenie dla Wspólnoty „Ostoja Międzychodzko-Sierakowska”, obszar mający znaczenie dla Wspólnoty „Zamorze Pniewskie”,
- pomniki przyrody, obejmujące kilkadziesiąt pojedynczych okazów i grup sędziwych drzew rosnących w większości w lasach i parkach gminy, objętych ochroną konserwatorską.

• KULTURA

Krzewieniem kultury na terenie gminy aktywnie zajmuje się Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Centrum Kultury Pniewy – instytucja mieści się przy ul. Wolności 6 w Pniewach. W ramach Centrum Kultury prowadzone są z rozmaite zajęcia: muzyczne, taneczne, plastyczne czy rzemieślnicze, dedykowane zarówno dla dzieci, młodzieży jak i dorosłych. Placówka odpowiada również za organizację zajęć związanych z Pniewskim Uniwersytetem Trzeciego Wieku, którego celem jest aktywizacja oraz rozwój nowych kompetencji wśród seniorów.

Na terenie gminy działa także Izba Historyczna, która jest miejscem spotkań społeczności lokalnej z okazji świąt narodowych, miejscem do prowadzenia prelekcji, warsztatów historycznych i kulturowych.

Wśród stowarzyszeń i organizacji pozarządowych działających na terenie gminy można wymienić m.in.: Kurkowe Bractwo Strzeleckie, Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych Powiatu Szamotulskiego „Tacy Sami”, Stowarzyszenie Kupców Pniewskich, Fundacja „Czyń coś powinien, będzie co może” im. Stanisława i Wandy Niegolewskich, Stowarzyszenie Miłośników Koni i Sportów Konnych „LUZAK”, Stowarzyszenie na rzecz rozwoju sołectwa Nojewo „NOJEWIAK”, Koło Gospodyń Wiejskich w Zajączkowie.

Do najważniejszych wydarzeń kulturalnych należą:

- Dni Pniew,
- Wielka Pniewska,
- Szkolny Przegląd Poezji Śpiewanej i Piosenki Poetyckiej „Liro ty moja. ... śpiewna”
- Festyn Świętojański oraz biesiada „Na Świętojańską Nutę”,
- Konkurs recytatorski im. Jana Brzechwy,
- okolicznościowe spotkania z osobami świata kultury i sztuki,
- dożynki wiejskie i inne.

Gmina Pniewy to także miejsce zbudowane na lokalnych legendach, tradycjach i historii. Niegdyś słynne miasto tranzytowe, do którego rozwoju przyczyniło się dobre położenie komunikacyjne, a także przebieg szlaków handlowych słynęło również z działającej wówczas powozowni wielkopolskiej. Budowane i rekonstruowane tam wozy konne służyły jako filmowe rekwizyty, trafiły do muzeów oraz na areny mistrzostw świata w powożeniu. Aspekt ten był jedną z wizytówek Gminy w owym okresie. Etymologia nazwy „Pniewy” nie została jednoznacznie określona, bowiem dopuszcza się możliwość, iż oznacza ona tyle co „pień” wskazując na pierwotną zabudowę Miasta powstałą z drewna lub też ul pszczeli, który w staropolszczyźnie określany był właśnie tym terminem. To z kolei wskazywałoby na tradycje pszczelarskie i bartnicze, które obecne były niegdyś w tej okolicy. Między innymi do nazwy i tradycji nawiązują miejskie legendy, z których dwie w skondensowanej formie przytoczono poniżej

Do dyspozycji turystów i mieszkańców gminy są dwa szlaki turystyczne piesze:

- szlak żółty Nojewo – Śródka, długość 6,0 km,
- szlak żółty Ostroróg – Nojewo, długość 17,6 km.

Dodatkowo przez obszar gminy przebiega również rowerowy czarny szlak turystyczny wiodący z Poznania do Międzychodu (fragment europejskiego szlaku rowerowego), który w granicach gminy prowadzi przez Zajączkowo i Psarskie. W południowej części gminy wyznaczono Ścieżkę Edukacji Przyrodniczej „Dąbrowa”, elementami której są trasa piesza (dł. 5,6 km) i trasa rowerowa (dł. 10,0 km).

5.3. Rys historyczny miasta Pniewy i sołectw gminy¹

Pierwsze pisemne wzmianki o Pniewach pochodzą z 1256 r., jednakże początki osady sięgają XII w. Według różnych źródeł Pniewy otrzymały prawa miejskie pod koniec XII w. lub w połowie XIV, brak dokładnej daty spowodowany jest tym, iż nie zachował się przywilej lokacyjny. Pierwszymi znanymi właścicielami byli Pniewscy herbu Nałęcz. Istotny wpływ na rozwój miasta miało jego położenie na szlaku handlowym z Poznania do Frankfurtu. Miasto zastąpiło wówczas z wyrobów sukienniczych i garbarskich, odbywały się również jarmarki oraz targi. W momencie gdy szlak zaczął przebiegać przez Lwówek, Pniewy znalazły się na jego uboczu. Przybrały wówczas funkcję makroregionu dla pobliskich terenów. Obszar ten cechował się dynamiką osadniczą i produkcyjną, co dawało podstawy egzystencji dla miasta i jego przedmieść.

O znaczeniu gospodarczym miasta decydowały również organizacje cechowe. Cechy powstawały już w XVI w., a ich rozkwit nastąpił w XVIII w. W mieście funkcjonowały obiekty przetwórstwa rolnego m.in. młyn wodny i konny oraz wiatrak. Pniewy w XVI-XVIII w. były miastem prywatnym, dynamicznie się rozwijającym. Szacuje się, że w XV w. Pniewy zamieszkiwało około 600 osób. W XVII w., XVIII w. liczyło około 850 mieszkańców. Przez długi czas ludność była podzielona na trzy grupy narodowościowe i religijne. W przeważającym stopniu Pniewy zamieszkałe były przez Polaków, częściowo przez ludność żydowską i w niewielkim stopniu ludność niemiecką.

Wojny szwedzkie spowodowały upadek miasta oraz jego długą stagnację trwającą aż do XIX w. Wówczas zaczęła działać poczta dyliżansowa. Pniewy ożywiły się gospodarczo, powstał hotel, a w późniejszym czasie również bank ludowy. Przełomem dla miasta był 1888 r., gdy otwarto połączenie kolejowe z Poznaniem i Międzychodem. W okresie zaborów mieszkańcy Pniew braли czynny udział w walkach powstańczych. Pniewy zostały wyzwolone w powstaniu wielkopolskim.

W okresie międzywojennym postępował proces polonizacji, odnowy życia społecznego i gospodarczego. W Pniewach miały swoją siedzibę organy władzy państwowej m.in.: władze miejskie z burmistrzem, Sąd Powiatowy, Urząd Celny, Urząd Pocztowy, posterunek policji. Działały również szkoły – szkoła wydziałowa, Szkoła Gospodarstwa Domowego dla dziewcząt, również mniejszość niemiecka utrzymywała swoją szkołę. W tym okresie miasto miało dobrą sytuację gospodarczą. Funkcjonowały zakłady, w których zatrudnienie znalazła miejscowa i okoliczna ludność, w tym dwa tartaki, młyn, cegielnia, fabryka powozów Albina Bogajewicza, olejarnia, mleczarnia, Palarnia Kawy Słodowej, Fabryka Maszyn Rolniczych, Mechaniczne Warsztaty Ślusarskie i Tokarskie oraz Zakłady Metalurgiczne z odlewnią żeliwa.

II wojna światowa przyniosła mieszkańcom wiele cierpień. Miasto zostało wyzwolone 25 stycznia 1945 r. Zaczęto je odbudowywać i rozbudowywać, z czasem stało się ono lokalnym ośrodkiem gospodarczym i usługowym, z przewagą funkcji rzemieślniczo-handlowej. Powstały nowe zakłady m.in. Fabryka Armatury i Urządzeń Komunalnych „PoWoGaz”, Spółdzielnia Inwalidów „Postęp”, Zakład Przemysłu Drzewnego, oddział Wojewódzkiej Spółdzielni Pracy „Elektromet”, Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”, młyn parowy – należący do Państwowych Zakładów Zbożowych, wciąż także funkcjonował warsztat Bogajewiczów.

¹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Pniewy z 2023 r.

5.4. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy²

Synteza elementów przyrody i widocznych efektów działalności człowieka jest architekturą krajobrazu, czyli formą, która obok treści składa się na krajobraz kulturowy. Ochrona tego krajobrazu to pełna ochrona obiektu zabytkowego wraz z jego otoczeniem i walorami przyrodniczymi, roślinnością i warunkami socjologicznymi. Polega ona na ochronie najcenniejszych obiektów, zespołów, obszarów i świadomym ich przekształcaniu w taki sposób, by tworząc nowe wartości, unikać deformacji istniejącego, historycznie ukształtowanego dziedzictwa. Chronić należy więc nie tylko obiekty architektury, kapliczki i figury przyrodne, również krajobraz ukształtowany ludzką ręką. Ochrony wymaga również dziedzictwo niematerialne – przejawy kultury odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom.

Na obszarze gminy Pniewy znajdują się zarówno zabytki archeologiczne – pochodzące z okresu pierwszej aktywności, działalności człowieka, jak i zabytki z czasów współczesnych – zabytki architektury, budownictwa i techniki. W krajobrazie kulturowym gminy, najlepiej zachowane obiekty pochodzą z okresu ostatnich 150 lat. Należą do nich m.in. dwory, parki krajobrazowe, zabytki techniki oraz domy mieszkalne.

W tej części przedstawiono najcenniejsze obiekty znajdujące się w gminie Pniewy.

• UKŁAD URBANISTYCZNY PNIEWY

Miasto Pniewy, lokowane w 2 poł. XIV w., posiada układ urbanistyczny, pochodzący z 2 poł. XIV- XIX w. Układ wpisany jest do rejestru zabytków i zachował się w większości do dnia dzisiejszego. Obszar ten wyznaczono w granicach: granica biegnie od zachodu od półwyspu Jeziora Pniewskiego w kierunku południowo-wschodnim wzdłuż granicy parku pałacowego, następnie brzegiem kanału, przecinając ulicę Lwówecką do granicy dawnego folwarku. Obejmując cały teren folwarku skręca w kierunku północnym i dochodzi do placu z dawnym kościołem ewangelickim, obecnie parafialnym pw. św. Jana Chrzyciela, a następnie tyłem zabudowy południowo-wschodniej pierzei ulicy Wolności dobiega do ulicy Poznańskiej, a dalej do cmentarza. Potem granica strefy przecina łukiem ulicę Dworcową i dochodzi do strugi po północno-zachodniej stronie miasta, wzdłuż której dobiega do Jeziora Pniewskiego.

Zabudowa miejska składa się głównie z kamienic o wielkości i formach typowych dla architektury XIX w. i 1 poł. XX w. oraz budynków użyteczności publicznej. Ważnym elementem zabudowy miasta są obiekty o charakterze sakralnym: kościoły i zespół klasztorny. Większość budynków mieszkalnych pochodzi z XIX/XX w. Stan tych obiektów można określić jako zadowalający, prowadzone są bieżące naprawy i remonty. W najgorszej sytuacji są budynki powstałe w 1-3 ćw. XIX wieku, parterowe, pokryte dwuspadowymi dachami, typowe dla małomiasteczkowej architektury. Wykazują one duże zużycie elementów konstrukcyjnych, będące po części brakiem prowadzenia bieżących napraw i remontów, a także stosowaniem ubogich technologii i materiałów z czasu budowy.

• KOŚCIOŁY

Na terenie gminy Pniewy znajduje się pięć zabytkowych kościołów. Ich stan zachowania można określić jako dobry i bardzo dobry. Najcenniejszym jest kościół św. Wawrzyńca w Pniewach z 2 poł. XV w. z zabytkową dzwonnica w bramie głównej. Wszystkie kościoły są objęte ochroną prawną, wpisane do rejestru zabytków.

Na terenie miasta znajdują się trzy kościoły wpisane do rejestru zabytków:

Gotycki **kościół parafialny pw. Św. Wawrzyńca**, wraz z bramą-dzwonnica, wybudowany w 2 poł. XV w., odbudowany w 1722 r. po zniszczeniach spowodowanych pożarami, restaurowany w 1922 r. i w latach 1945-1951. W 1995 r. przeprowadzono remont dachu kościoła, a w roku 2000-2001 malowanie wnętrza. Obecnie budynek w stanie bardzo dobrym, konieczne prace prowadzone są na bieżąco.

² Gminny program opieki nad zabytkami gminy Pniewy 2018-2021

Drugim zabytkowym kościołem, znajdującym się w pobliżu kościoła parafialnego, jest **kościół filialny, dawny szpitalny pw. Św. Ducha**. Budynek kościoła ufundowany został, wraz ze szpitalem przez Jana Pniewskiego w 1425 r., jako budynek drewniany. Obecny budynek pochodzi z 1785 r. W 1984 r. rozebrano zakrystię i dobudowano kaplicę siostr Klarysek, stanowiącą integralną część z klasztorem. Na początku 2000 r. przeprowadzono kapitalny remont budynku, polegający na wymianie pokrycia dachowego remoncie i malowaniu elewacji, oraz malowaniu wnętrza kościoła. Obecnie budynek w stanie bardzo dobrym, wygrał konkurs na zabytek zadbane w 2003 r.

Trzecim kościołem w mieście jest **poewangelicki kościół parafialny pw. Św. Jana Chrzciciela**. Zbudowany został w latach 1876-1884, w okresie powojennym zamieniono go na magazyn. W 1982 r. przejęty został przez parafię rzymsko-katolicką pw. Św. Wawrzyńca w Pniewach, konsekrowany w 1984 r. a od 1990 r. funkcjonuje jako kościół parafialny. Kościół zbudowany został w stylu eklektycznym o cechach renesansowych i klasycystycznych. Po wykonanej w 1999 r. wymianie pokrycia dachowego stan obiektu określany jako dobry. W skład zespołu kościoła wchodzi pastorówka.

Kościół wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy:

Kościół w Nojewie zbudowany w 1865 r., jako kościół ewangelicki. Od 1945 r. funkcjonuje jako kościół katolicki. Budynek w niezmienionej formie przetrwał do dzisiaj, w 2002 r. przeprowadzono wymianę pokrycia dachowego. Obecny stan budynku dobry.

Kościół parafialny w Psarskiem zbudowany w stylu gotyckim w 1462 r. z fundacji Zajązkowskich, ówczesnych właścicieli wsi. W 1999 r. przeprowadzono wymianę pokrycia dachu i wymieniono na nowe miedziane rynny i rury spustowe. Przeprowadzono również w 2001 r. renowację ceglano-licowego muru kościoła i wieży. Stan obecny budynku bardzo dobry.

• CMENTARZE

Na analizowanym obszarze znajduje się dziewiętnaście zabytkowych cmentarzy, w większości przypadków są one zamknięte i najczęściej zaniedbane. Liczba cmentarzy ewangelickich wynosi trzynaście, rzymsko-katolickich – cztery. Większość z nich jest zamkniętych. Zabytkowe cmentarze przedstawia poniższa tabela.

Tabela nr 1. Zabytkowe cmentarze na terenie gminy Pniewy

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	CHRONOLOGIA	STAN ZACHOWANIA	UŻYTKOWANIE	UWAGI
1	Buszewo	cm. ewang.	1 poł XIX w.	zaniedbany	zamknięty	
2	Chełmno	cm. ewang.	XIX/XX w.	zaniedbany	czynny	rodzinny
3	Dęborzyce	cmentarz	b.d.	miejsce pocmentarne	kępa zieleni	
4	Dęborzyce	cmentarz	b.d.	miejsce	las	
5	Konin	cm. ewang.	XIX w.	miejsce pocmentarne	zamknięty	rodzinny, w parku
6	Lubocześnica	cm. ewang.	XIX w.	zaniedbany	zamknięty	
7	Lubosina	cm. ewang.	XIX w.	średni	zamknięty	
8	Lubosinek Huby	cm. ewang.	XIX w.	zaniedbany	zamknięty	
9	Nojewo	cm. ewang.	XIX w.	zaniedbany	zamknięty	za cmentarzem współczesnym

10	Pniewy	cmentarz parafialny, rzym.-kat.	2 poł. XIX w.	dobry	czynny	
11	Pniewy	cmentarz Zgromadzenia Sióstr Urszulanek, rzym.-kat.	XX w.	dobry	czynny	
12	Pniewy	cm. ewang.	XIX w.	miejsce pocmentarne	przekształcony w park	
13	Psarce	cm. ewang.	XIX w.	zaniedbany	zamknięty	
14	Psarki	cm. ewang.	XIX w.	zaniedbany	zamknięty	
15	Psarskie	rzym.-kat.	2 poł. XIX w.	dobry	czynny	
16	Psarskie	rzym.-kat.	XV w.	średni	zamknięty	przykościelny
17	Rudka	cm. ewang.	XIX w.	zaniedbany	zamknięty	
18	Turowo	cm. ewang.	XIX w.	zaniedbany	zamknięty	
19	Zajączkowo	cm. ewang.	XIX w.	zły	zamknięty	rodzinny

• PAŁACE I DWORY

Na terenie gminy Pniewy znajduje się dwanaście zespołów dworsko-pałacowych. Są to obiekty o różnych walorach architektonicznych oraz różnym stanie technicznym. Do najlepiej zachowanych należą: Dwór w Zajączkowie z czwartej ćwierci XVIII w. (obecnie własność prywatna), oraz pałac w Pniewach wzniesiony po 1745 r., obecnie w budynku mieści się Liceum Ogólnokształcące. Na wyżej wymienionym obszarze, większość dworów i pałaców znajduje się pod ochroną prawną, poprzez wpisanie, na mocy decyzji konserwatorskiej, do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego. Ochrona prawna dotyczy ona obiektów, poza ich integralnością w sensie fizycznym, ich otoczenia oraz sposobu ekspozycji – zachowanie osi widokowych itd.

Na terenie miasta jest znajduje się budynek **pałacu, w którym obecnie mieści się LO im. E. Szczanieckiej**. Obiekt w stylu barokowym powstał w 1745 r., później przebudowany w znacznym stopniu. W latach 90-tych przeprowadzono remont dachu i częściowo renowację tynków na elewacji. Obecnie stan budynku określany jako dostateczny, dokończyć należy prace przy renowacji tynków na elewacji, oraz przeprowadzić remont schodów portyku elewacji tylnej. W 2023 r. pałac wyróżniony w konkursie GKZ Zabytek Zadbane w kategorii Rewaloryzacji przestrzeni kulturowej i krajobrazu.

Poza tym na terenie gminy cztery zespoły pałacowo-parkowe, oraz trzy zespoły dworsko-parkowe wpisane do rejestru. Zespoły pałacowo-parkowe znajdują się w Buszewie, Dębinie, Kikowie i Zajączkowie. Zespół pałacowy w Buszewie z końca XIX w. jest własnością prywatną. W 1997 r. rozpoczęto prace remontowe budynku, polegające na pokryciu wieży łupkiem, oraz renowacji tynków zewnętrznych. Obecnie stan budynku dostateczny.

Pałac w Dębinie – pochodzący z początku XX w. jest własnością prywatną, jego stan techniczny jest dobry.

Pałac w Kikowie – zbudowany w 2 poł. XIX w., użytkowany na cele mieszkalno-biurowe, własność prywatna. Stan budynku dobry, uzupełnienia wymagają ubytki tynków na elewacjach, dodatkowo przeprowadzić należy konserwację stolarki i schodów wewnątrz budynku.

Pałac w Zajączkowie – własność prywatna, położona jest nad jeziorem Zajączkowskim. Budynek wybudowano w 2 poł. XVIII w., w stylu późnobarokowym, przebudowany został na pocz. XX w., poprzez dobudowanie ryzalitu na osi fasady i tarasu na elewacji północnej. Kolejna przebudowa miała miejsce w końcu lat 90-tych XX w., kiedy to dobudowane zostało skrzydło południowe. Stan budynku jest dostateczny.

Założenia dworsko-parkowe znajdują się w Chełmnie, Lubosinie i Przystankach.

W skład **założenia w Chełmnie** wchodzi budynek dworu i kaplica. Dwór powstał w 1 poł. XIX w. W 1911 r. rozbudowany został poprzez dodanie skrzydła wschodniego. Jego stan jest dostateczny, należy przeprowadzić remont tynków na elewacji.

Dwór w Lubosinie – powstał w 2 poł. XIII w., jest własnością prywatna i jest praktycznie nieużytkowany. Obecny stan obiektu jest zły i wymaga przeprowadzenia natychmiastowego remontu kapitalnego.

Dwór w Przystankach – zbudowany w 2 poł. XIX w., po 1945 r. przebudowany, własność prywatna. Stan techniczny po remoncie budynku jest bardzo dobry.

• INNE WARTOŚCIOWE OBIEKTY

Na terenie miasta znajduje się również zespół budynków należących i użytkowanych przez Bractwo Kurkowe, które mieści się przy ul. Wronieckiej 14. Budynki powstały na pocz. XX w. W 2000 r. zostały przeprowadzone prace dekarские i malarskie budynków, obecnie ich stan techniczny jest bardzo dobry.

Dwa budynki mieszkalne z terenu miasta wpisane są do rejestru zabytków, pierwszy z nich – dawny zajazd, przy ul. Międzychodzkiej nr 1, powstały na pocz. XIX w., jest własnością prywatną. Drugi budynek mieści się na ul. Mickiewicza nr 1, pochodzi z tego samego okresu co poprzednio omawiany budynek, a jego stan techniczny jest dostateczny. Należy przeprowadzić renowację tynków na elewacjach i konserwację stolarki.

• PARKI

Na obszarze gminy znajduje się 12 założeń parkowych, parków dworskich i pałacowych, w tym osiem parków wpisanych do rejestru zabytków. Najlepiej utrzymane parki znajdują się w Zajączkowie i Pniewach. Są one chronione prawem wraz z pozostałymi elementami założeń dworskich.

Parki wpisane do rejestru zabytków występują przy zespołach pałacowych, dworskich i przy klasztorze w miejscowościach: Buszewo, Chełmno, Dębina, Kikowo, Lubosina, Pniewy, Przystanki i Zajączkowo. Parki w Buszewie, Chełmnie, Dębinie i Przystankach mają zachowane pierwotne granice, a przekształcony układ kompozycyjny, natomiast park w Zajączkowie ma przekształcony zarówno układ kompozycyjny, jak i granice. Na terenie tych parków obok starodrzewu, występują samosiewy.

W ww. założeniach zachowane są pierwotne zabudowania. Należy prowadzić w nich prace sanitarno-pielęgnacyjne oraz rewaloryzację.

Parki w Kikowie i Lubosinie znajdują się w złym stanie nie są prowadzone praktycznie żadne prace pielęgnacyjne. Pierwszy z nich ma przekształcone zarówno granice swego założenia, jak i układ kompozycyjny, w drugim przekształceniu uległ tylko układ kompozycyjny. Na ich terenie występuje starodrzew i samosiewy, oraz zachowane zabudowania. Należy przeprowadzić rewaloryzację tych założeń, oraz prowadzić prace sanitarne, porządkowe i pielęgnacyjne.

Dziewiętnastowieczne parki podworskie(krajobrazowe):

– Buszewo – park o powierzchni 3.72 ha, z 2 poł. XIX w. (z eklektycznym dworem), wpisany do rejestru zabytków woj. wlkp., prywatny, w miarę zadbane, przy wejściu dąb o obwodzie 430 cm i lipa 390 cm,

– Buszewko – park dworski z końca XIX w. (pow. 2.8 ha), dwór się nie zachował, mocno zaniedbany, z pojedynczym, okazałym dębem na przyległym terenie;

- Chełmno – park z końca XIX w. (pow. 7.15 ha), o urozmaiconym drzewostanie, m.in. z lipą o obw. 580 cm i wiązem – 380 cm, położony u podnóża Góry Chełm, najwyższego wzniesienia gminy (131 m n.p.m.),
- Dębina – park z XIX/XX w. (pow. 5.06 ha), sąsiadujący z efektownym stawem, ale nieco zaniedbany,
- Kikowo – park o pow. 4.36 ha, z urozmaiconym i okazałym drzewostanem (m.in. pomnikowy, dwupienny wiąz, kasztanowiec, 2 cisy),
- Konin – park o powierzchni 4.18 ha,
- Koszanowo – park z końca XIX w., przekształcony w latach pięćdziesiątych ubiegłego stulecia (pow. 2.65 ha),
- Lubosina – park z XVIII/XIX w., o pow. 10,5 ha (w tym sad 2 ha), z mocno zniszczonym barokowym dworem, położony na półwyspie nad Jeziorem Lubosińskim, zaniedbany,
- Pniewy – park pałacowy z 2 poł. XIX w. (pow. całkowita 20 ha), z dwoma okazałymi cisami, aleją lipową, grodziskiem stożkowatym z XI w. i pozostałościami fosy
- Przystanki – park z poł. XIX w. XVIII/XIX w., z dębem o obw. 500 cm, okazałym jesionem itp.,
- Turowo – park z 1 poł. XIX w. (pow. 2.98 ha), z okazałym drzewostanem (m.in. kilka efektownym dębów) oraz współczesnym budynkiem biurowym niepasującym do charakteru zabytkowego parku,
- Zajączkowo – park z 2 poł. XVIII w. (pow. 5.1 ha), wpisany do rejestru zabytków woj. wlkp., nieco przekształcony po 1965 r., ze zróżnicowanym, okazałym drzewostanem, obejmującym m.in.: kasztanowiec o obwodzie 410 cm, świerk kaukaski (obw. 350 cm) i 6 lip (obw. 320-420 cm), przy drodze do Bolewic 300-metrowa aleja bukowo-dębowa o drzewami obwodzie do 380 cm.

Prowadzenie prac na terenie w/w parków wymaga wcześniejszego uzgodnienia i uzyskania pozwolenia WKZ.

5.5. Zabytki archeologiczne

Na obszarze gminy Pniewy zostało zewidencjonowanych około 400 stanowisk archeologicznych, w tym 4 grodziska i miasto historyczne (Załącznik nr 2). Gminna ewidencja zabytków została przyjęta Zarządzeniem Nr 96/19 Burmistrza Gminy Pniewy z dnia 17.10.2023 r. Obiekty te rozmieszczone są w skali gminy stosunkowo równomiernie. Największe skupiska stanowisk archeologicznych znajdują się w rejonie jeziora Buszewskiego, pogranicza sołectw Nojewo i Orliczko, rejonie Karmina i Psarskiego, rejonie Pniew, Lubocześnicy i Jakubowa oraz w południowej części sołectw Przystanki i Dębina. Ogólnie teren gminy Pniewy podzielony jest 11 obszarów AZP, na których zlokalizowano 4 cmentarzyska, i stanowiska jedno lub wielokulturowe, w tym około 320 śladów osadniczych i około 130 punktów osadniczych.

Pośród zlokalizowanych stanowiska archeologicznych około 60 pochodzi z epoki kamiennej, około 10 z okresu mezolitu, około 50 z okresu neolitu, około 100 z okresu kultury łużyckiej, 70 z okresu kultury przeworskiej i 3 z kultury pomorskiej.

Do najważniejszych stanowisk pod względem cech, wartości poznawczej, możemy zaliczyć skupiska osadnicze:

- a) rejon jeziora Buszewskiego (Buszewo, Buszewko),
- b) pogranicze Nojewo i Orliczka,
- c) rejon Karmina, Koninka i Psarskiego,
- d) rejon Pniew, Lubocześnica i Jakubowa,
- e) pód. część gruntów wsi Przystanki i Dębina.

Na wyżej wymienionych terenach znajdują się niezwykle cenne stanowiska archeologiczne. Należą do nich:

- obozowiska mezolityczne w Buszewku i Koninku, pochodzące z około 8000-4500 lat p.n.e.,
- osada neolityczna w Przystankach, pochodząca z około 3500-1800 lat p.n.e., kultura pucharów lejkowatych,
- osady kultury łużyckiej w Buszewko, Koninku i Psarskim, pochodzące z 800-450 r. p.n.e., z późnej epoki brązu i wczesnej epoki żelaza,
- osady z okresu wpływów rzymskich, w Buszewko, Koninku, Nojewie i Psarskim, pochodzące z około 150 r. p.n.e.-400 r. n.e., kultura przeworska,
- osady z okresu wczesnego średniowiecza w Dęborzycach, Karminie, Nojewie i Orliczku, pochodzące z około 800-1250 r. n.e.

Do rejestru zabytków wpisane zostały następujące stanowiska archeologiczne:

- Buszewko, stan. 2, obszar AZP 49-22/133, grodzisko stożkowe z wczesnego średniowiecza,
- Jakubowo, stan. 2, obszar AZP 50-21/102, grodzisko z wczesnego średniowiecza,
- Nojewo, stan. 3, obszar AZP 48-22/7, grodzisko pierścieniowate z wczesnego średniowiecza,
- Pniewy, stan. 1, obszar AZP 50-21/86, grodzisko stożkowe z wczesnego średniowiecza.

W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich prac ziemnych naruszających strukturę gruntu, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z właściwym miejscowo konserwatorem zabytków.

Wśród stref ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych wyznaczonych na terenie gminy wyróżnia się:

- strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków,
- strefy ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

W stosunku do stref ochrony konserwatorskich zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych obowiązuje konieczność uzgadniania z właściwym konserwatorem zabytków inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu, a wymagających prac ziemnych (przed uzyskaniem pozwolenia na budowę).

Dla ochrony stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz w obrębie zabytków architektury, cmentarzy i zabytkowej zieleni w zależności od opinii właściwej służby ochrony zabytków, zgodnie z przepisami odrębnymi, mogą być wymagane:

- badania archeologiczne podczas prac ziemnych przy realizacji inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu,
- pozwolenie konserwatora zabytków na prowadzenie badań archeologicznych przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę.

W przypadku zadań inwestycyjnych związanych z pracami ziemnymi (w tym m.in. drogi, kopalnie, odkrywki, eksploatacja złóż, inwestycje kubaturowe) w zależności od opinii właściwej służby ochrony zabytków, zgodnie z przepisami odrębnymi mogą być wymagane:

- na etapie przygotowania projektu archeologiczne badania rozpoznawczo-powierzchniowe,
- określające ilość stanowisk archeologicznych kolidujących z inwestycją oraz rodzaje form ich ochrony,
- na etapie wyprzedzającym realizację inwestycji, ratownicze badania wykopaliskowe na wytypowanych stanowiskach archeologicznych,
- pozwolenia konserwatora zabytków na wszelkie rodzaje badań archeologicznych.

Inwestycje mogące mieć wpływ na zabytki archeologiczne

1. Realizacja przez Gminę Pniewy:

- a. Przebudowa drogi gminnej w m. Jakubowo, gm. Pniewy rok 2024;
- b. Modernizacja układu drogowego w Lubocześnicy, gm. Pniewy rok 2024.

2. Realizacja przez Pniewskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. (100% udziału Gminy Pniewy)

- a. Budowa wodociągu i kanalizacji sanitarnej w Zamorzu do budynków rekreacyjnych w rejonie jeziora Lubosz Wielki rok 2024;
- b. Budowa wodociągu i kanalizacji sanitarnej w ul. Borówkowej w Pniewach rok 2024 i 2025;
- c. Budowa wodociągu na ul. Wspólnej w Pniewach (w byłej bazie GS – ul. Wspólna 1) rok 2024;
- d. Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ul. Żonkilowej w Pniewach rok 2024;
- e. Budowa spięcia sieci wodociągowych Pniew i Nojewa (gm. Pniewy) rok 2025;
- f. Budowa wodociągu w ul. Łukasiewicza w Pniewach rok 2026;
- g. Budowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej w ul. Spacerowej w Pniewach rok 2026.

Działania Gminy Pniewy dot. opieki na d zabytkiem – grodzisko zlokalizowane na działce nr 894 obręb Pniewy, wpisane do rejestru pod nr 669/A decyzją WWKZ z dnia 10.07.1969 r. – gmina wykonała projekt rewitalizacji Parku Miejskiego przy ul. Św. Ducha w Pniewach, w którym znajduje się ww. grodzisko. W projekcie zgodnie z uzgodnieniami z WUOZ Poznań i pozwoleniem WWKZ 223/2023 z dnia 27.04.2023 r. oznaczono grodzisko tablicą informacyjną w granicach ścieżki, łuk ścieżki zaprojektowano jako wklęsły w celu maksymalnego odsunięcia układu komunikacyjnego od grodziska. Ponadto w regularny dokonuje się monitorowania stanu grodziska poprzez wizję w terenie i ewentualne (w razie potrzeby) zgłaszanie WWKZ wszelkich zagrożeń.

W granicach stref ochrony konserwatorskiej obowiązuje konieczność uzgadniania z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków prac ziemnych związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu. W odniesieniu do stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków i objętych ścisłą ochroną konserwatorską obowiązuje konieczność uzgadniania z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków prac ziemnych związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu, wszelkich robót budowlanych, przemysłowych oraz prac porządkowych.

Ochrona stanowisk archeologicznych i nawastrwień kulturowych przy inwestycjach związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, powinna mieć swoje odbicie w ujmowaniu zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowaniu zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków.

Ochrona właściwa zabytkom archeologicznym powinna być przypisana również do zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych historycznych miast i wsi, nawet jeśli nie zostały one osobno ujęte w ewidencji zabytków archeologicznych. Obszary te z natury rzeczy spełniają kryterium zabytku archeologicznego przewidzianego w art. 6 ust. 1 pkt 3 lit. a ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tj. pozostałości terenowej historycznego osadnictwa. W tym przypadku z reguły dopuszczone może być zagospodarowanie wynikające z potrzeb zabudowy; obszar ciągłego osadnictwa historycznego podlega bowiem nieustannemu rozwojowi aż do czasów współczesnych i bezzasadne jest hamowanie tego procesu. Natomiast ze względu na zagrożenie dla substancji nawastrwień kulturowych, jakie niesie ze sobą naruszanie struktury gruntu, wszelkie zamierzenia budowlane na obszarze historycznego miasta powinny być objęte obowiązkiem przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych. Realizacja wszelkich inwestycji na obszarach zidentyfikowanych stanowisk archeologicznych wymaga pozwolenia organu ochrony zabytków oraz zapewnienia badań archeologicznych, w zakresie wyznaczonym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w – art. 31 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Prowadzenie poszukiwań zabytków bez pozwolenia jest przestępstwem ściganym z urzędu – art. 36 ust. 1 pkt. 12 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.. Znalazcy przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest zabytkiem, jest obowiązany wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub

zniszczyć odkryty przedmiot; zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia; niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Dla wszystkich stanowisk archeologicznych przeznaczonych do trwałego zachowania sugerowanym docelowym przeznaczeniem terenu jest utworzenie obszaru zieleni urządzonej, zwłaszcza niskiej (głównie dla stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej), ewentualnie użytku zielonego (dla stanowisk archeologicznych płaskich). Rozrost systemu korzennego dużych drzew uszkadza bowiem nawarstwienia kulturowe oraz obiekty i ruchome zabytki archeologiczne. W przypadku stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenach leśnych należy sformułować zasady prowadzenia gospodarki leśnej uwzględniające potrzebę ochrony zabytku.

W przypadku, gdy obszar stanowiska archeologicznego o własnej formie terenowej lub wpisanego do rejestru zabytków objęty został miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego dopuszczającym zainwestowanie lub zagospodarowanie, należy dążyć do zmiany tego planu, aby wyeliminować lub zminimalizować zagrożenie dla zabytku. Szczególny priorytet należy przyznać stanowiskom archeologicznym o własnej formie terenowej, z obszarów których należy usuwać wszelkie funkcje stwarzające zagrożenie dla substancji zabytku.

W przypadku kolizji z wszystkimi stanowiskami archeologicznymi należy wprowadzić zapisy umożliwiające przeprowadzenie niezbędnych badań archeologicznych zagrożonych zniszczeniem, na które należy uzyskać pozwolenie od wojewódzkiego konserwatora zabytków.

5.6. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Pniewy nie występują pomniki historii i parki kulturowe, nie wpisano obiektów na Listę Skarbów Dziedzictwa, natomiast występują pozostałe formy ochrony zabytków.

5.6.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Pniewy znajduje się 34 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Tabela nr 2), w tym 4 stanowiska archeologiczne. Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim – rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela nr 2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Pniewy

LP.	MIJSCOWOŚĆ	OBIEKT	NR REJESTRU	DATA REJESTRU
1	Buszewo	zespół pałacowy: pałac, park	1709/A	9.04.1975
2	Chełmno	zespół dworski: dwór, park, kaplica grobowa rodziny Szczanieckich	2164/A	29.09.1988
3	Dębina	zespół pałacowy: pałac (willa), park	1710/A	9.04.1975
4	Kikowo	zespół pałacowy: pałac	2351/A	12.04.1995
5	Kikowo	zespół pałacowy: park	2040/A	29.01.1986
6	Lubosina	zespół dworski: dwór	2335/A	1.02.1957
7	Lubosina	zespół dworski: park	2320/A	3.11.1994
8	Nojewo	kościół ewangelicki, obecnie parafialny rzymskokatolicki pw. św. Andrzeja Boboli	2575/A	21.03.1996
9	Nojewo	stacja kolejowa (teren z brukowaną drogą dojazdową, rampą i budynkami)	1061/Wlkp/A	13.08.2018
10	Pniewy	założenie urbanistyczne	2266/A	30.12.1992
11	Pniewy	kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca	203/Wlkp/A	21.12.1932
12	Pniewy	brama-dzwonnica w zespole kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca	203/Wlkp/A	15.11.1969
13	Pniewy	cmentarz kościelny w zespole kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca	203/Wlkp/A	5.11.2004
14	Pniewy	ogrodzenie (mur) w zespole kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca	203/Wlkp/A	5.11.2004
15	Pniewy	plebania, ul. Jeziorna w zespole kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca	203/Wlkp/A	5.11.2004
16	Pniewy	ogród proboszczowski w zespole kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca	203/Wlkp/A	5.11.2004
17	Pniewy	kościół szpitalny pw. Świętego Ducha	2453/A	21.12.1932
18	Pniewy	kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela	2205/A	7.05.1991
19	Pniewy	ogród klasztorny urszulanek	2113/A	12.01.1987
20	Pniewy	pałac, obecnie liceum przy ul. 1 Maja	320/A	21.10.1968
21	Pniewy	dom przy ul. Mickiewicza 1	771/A	14.11.1969
22	Pniewy	zajazd, obecnie dom mieszkalny przy ul. Międzychodzkiej 1	2636/A	23.01.1998
23	Pniewy	zespół budynków Bractwa Kurkowego przy ul. Wronieckiej 14: kasyno, dom mieszkalny, strzelnica, dwa pawilony (przy bramie)	2555/A	11.08.1995
24	Pniewy	młyn zbożowy przy ul. Międzychodzkiej 20	742/Wlkp/A	31.03.2009
25	Przystanki	zespół dworski: dwór	346/A	29.10.1968
26	Przystanki	zespół dworski: park	1713/A	9.04.1975
27	Psarskie	kościół pw. MB Wniebowziętej	2454/A	21.12.1933
28	Turowo	park podworski	786/Wlkp/A	7.04.2010
29	Zajączkowo	zespół pałacowy: pałac, park	2528/A	12.05.1956

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE				
30	Buszewko	stan. 2, obszar AZP 49-22/133 grodzisko stożkowane z wczesnego średniowiecza	1311/A	02.12.1971
31	Jakubowo	stan. 2, obszar AZP 50-21/102 grodzisko z wczesnego średniowiecza	660/A 129/Wlkp/C	10.07.1969 12.12.2008
32	Nojewo	stan. 3, obszar AZP 48-22/7 grodzisko pierścieniowate z wczesnego średniowiecza	665/A	10.07.1969
33	Pniewy	stan. 1, obszar AZP 50-21/86 grodzisko stożkowane z wczesnego średniowiecza	669/A	10.07.1969

5.6.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zabytki ruchome to przede wszystkim obiekty wchodzące w skład wyposażenia kościołów i kaplic. Zasoby sztuki sakralnej obejmują wszystkie kategorie zabytków: malarstwo, rzeźbę oraz rzemiosło artystyczne z całym jego zróżnicowaniem (złotnictwo, sprzęty stolarskie, tkaniny, szkło, witrażownictwo, ludwisarstwo). Zabytki ruchome to również elementy wystroju budowli, posiadające cechy indywidualnych wytworów artystycznych lub rzemieślniczych. Należą do nich m.in.: rzeźby, płaskorzeźby, polichromie naścienne lub stropowe, mozaiki, sztukaterie i różnego rodzaju detal architektoniczny. Za zabytki ruchome uznaje się także obiekty małej architektury, wykazujące wysoki poziom warsztatu artystycznego lub rzemieślniczego, dokumentujący historyczne trendy, np.: rzeźby ogrodowe, pomniki, obeliski, słupy, krzyże i kapliczki przydrożne, nagrobki.

Na terenie gminy Pniewy znajdują się zabytki ruchome. Część z nich została objęta ochroną prawną przez wpisanie do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego (Tabela nr 3). Głównie stanowią one wyposażenie kościołów. Ze względów bezpieczeństwa nie publikuje się szczegółowych danych dotyczących tych obiektów. Informacje można uzyskać w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Poznaniu.

Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Pniewy

LP.	ADRES	OBIEKT/ ZESPÓŁ OBIEKTÓW	NR I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTKÓW
1	Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca w Pniewach	zespół wyposażenia kościoła liczący 18 pozycji	103/B, decyzja z 1971 r.
2	Kościół filialny pw. Św. Ducha w Pniewach	4 zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków jako wyposażenie ołtarza	160/B, decyzja z 1971 r.
3	LO Pałac Pniewy ul. Św. Ducha 10 w Pniewach	na fasadzie pałacu znajdują się sztukatorskie dekoracje z 2 poł. XVIII w.	159/B decyzja z 1971 r.
4	Kościół parafialny pw. NMP Wniebowziętej w Psarskiem	zespół wyposażenia kościoła liczący 16 pozycji	105/B, decyzja z 1971 r.
5	ul. Dworcowa 15 w Pniewach	część pojazdów konnych z kolekcji 47 pojazdów konnych z prywatnej	399/B, decyzja z 1987 r.
6	ul. Dworcowa 15 w Pniewach	karetka fiakerska	14/B, decyzja z 1966 r.
7	ul. Dworcowa 15 w Pniewach	landolet	15/B, decyzja z 1966 r.

5.6.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

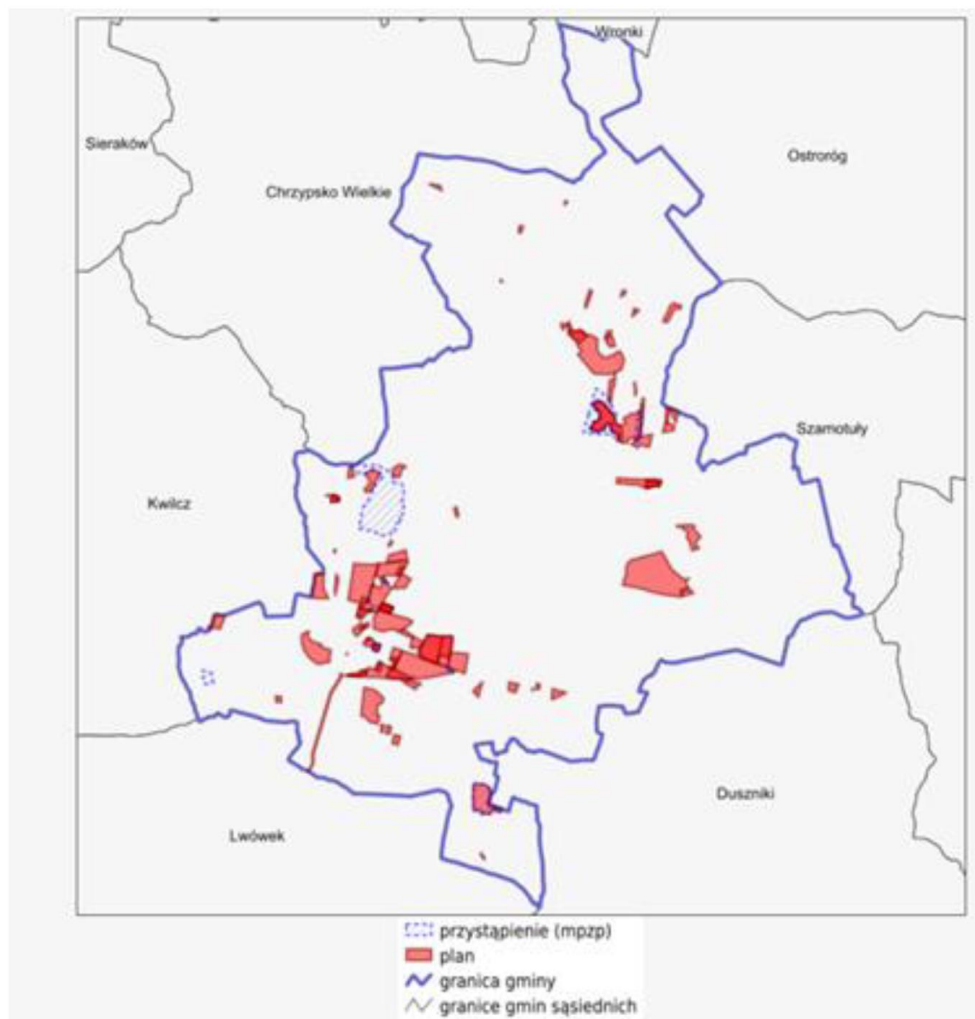
Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w MPZP dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu MPZP. W planach w szczególności:

- 1) uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
- 4) uwzględnia się ochronę:
  - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
  - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
  - parków kulturowych;
- 5) uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
- 6) w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Zgodnie z powyższym MPZP gminy Pniewy jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy. MPZP tylko w części obejmują zabytki.

Spis wszystkich MPZP znajduje się na stronie internetowej www.pniewy.e-mapa.net w zakładce „Zagospodarowanie przestrzenne” – MPZP obowiązujące oraz obszary przystąpienia do sporządzenia wraz z uchwałami (po rozwinięciu zakładki plusem). Poniżej, na Rysunku nr 2, przedstawiono pokrycie planami na obszarze gminy, co pokazuje, że tylko niewielkie części gminy są chronione poprzez zapisy w MPZP.

Rysunek nr 2. Pokrycie gminy MPZP (źródło: <https://pniewy.e-mapa.net/wykazplanow/>, data dostępu 08.11.2023 r.)

5.7. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchomości wpisane do rejestru,
- 2) inne zabytki nieruchomości znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków jest obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno-budowlanej. Uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53. ust. 4 pkt 2, art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane). Ponadto właściciele lub posiadacze zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków mają obowiązek zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o wszelkich zagrożeniach, niekorzystnych zmianach oraz o zmianie stanu prawnego zabytku. Mają też obowiązek uczestniczenia w kosztach badań archeologicznych prowadzonych na swoim terenie.

Zawiadomienie o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków umieszcza się na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej do czasu zamieszczenia informacji odpowiednio o włączeniu karty adresowej zabytku, o włączeniu nowej karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo o wyłączeniu karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków. Ponadto Wójt (burmistrz, prezydent miasta) o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków zawiadamia właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, na co najmniej 14 dni przed planowanym terminem włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo wyłączenia tej karty z gminnej ewidencji zabytków.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zmieniona w 2010 r. istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków, poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o ustaleniu o warunków zabudowy i zagospodarowania terenu (WZIZT) oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów ujętych między innymi w gminnej ewidencji zabytków.

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podstawą do sporządzania programów opieki jest gminna ewidencja zabytków.

Gminna ewidencja zabytków gminy Pniewy została opracowana w 2019 r. i przyjęta Zarządzeniem nr 96/19 Burmistrza Gminy Pniewy z dnia 17 października 2019 r., ze zmianą przyjętą Zarządzeniem nr 355/22 Burmistrza Gminy Pniewy z dnia 11 lipca 2022 r. w sprawie włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków (dom przy ul. Spichrzowej 17 w miejscowości Pniewy na działce nr 185/4 w obrębie geodezyjnym Pniewy). Wykaz obiektów dołączono do GPOnZ – Załącznik nr 1 i Załącznik nr 2.

Ewidencja jest dokumentem otwartym – powinna być stale weryfikowana i aktualizowana. Dotyczy to także włączania nowych obiektów do GEZ.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy – analiza SWOT

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego – silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można – ze względu na ich pochodzenie – na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne – umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

W Tabeli nr 4 zostały przedstawione silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy Pniewy.

Tabela nr 4. Analiza SWOT

CZYNNIKI WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY PNIEWY	
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • opracowana gminna ewidencja zabytków nieruchomych i archeologicznych; • występowanie znaczących stanowisk archeologicznych, w tym wpisanych do rejestru zabytków; • zachowane obiekty sakralne, zespoły pałacowo-dworsko-folwarczne z założeniami parkowymi, zabytki przemysłowe, budynki użyteczności publicznej; • zachowany w znacznym stopniu historyczny układ ruralistyczny wsi oraz tradycyjny układ zagrody; • opracowane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględniające ochronę dziedzictwa kulturowego oraz wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej; 	<ul style="list-style-type: none"> • stan zabezpieczenia obiektów zabytkowych, postępujący proces ich niszczenia; • niewystarczające środki z budżetu gminy przeznaczane na ochronę zabytków; • niewystarczająca wizualizacja obszaru (niewiele tablic informacyjnych, oznakowań tras, szlaków, miejsc historycznych); • stosunkowo niewielka dbałość właścicieli o obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków; • niewielka baza turystyczna i gastronomiczna; • brak punktu informacji turystycznej.

<ul style="list-style-type: none"> • tereny objęte prawnymi formami ochrony przyrody oraz liczne jeziora; • oznakowane obiekty wpisane do rejestru zabytków znakiem konwencji haskiej; • aktywna działalność Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy Centrum Kultury Pniewy, Izby Historycznej; • oznakowane szlaki turystyczne; • uchwała w sprawie zasad udzielania dotacji z budżetu na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku. 	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • wzrastająca liczba właściwie przeprowadzanych prac remontowo-budowlanych przez prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych; • wokół gminy znajduje się kilka cennych przyrodniczo i krajobrazowo obszarów podnoszących walory osadnicze gminy; • występowanie obiektów i zespołów zabytkowych mogących zainteresować potencjalnych turystów; • dynamicznie rozwijającą się działalność kulturalną; • rozbudowa ścieżek i tras rowerowych; • modernizacja zabytkowych obiektów na terenie gminy z wykorzystaniem dotacji krajowych i unijnych; • położenie gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki; • opracowania strategiczne zmierzające do zrównoważenia rozwoju kultury w regionach wiejskich i realizacja wytyczonych zadań; • uwzględnienie potrzeb ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumencie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz strategii rozwoju gminy; • wspomaganie przedsięwzięć zmierzających do zachowania i kształtowania ładu przestrzennego z utrzymaniem właściwej ekspozycji obiektów zabytkowych i dostosowywaniem nowej zabudowy do wartości historycznych miejsc; • rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym; • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób 	<ul style="list-style-type: none"> • brak realnych systematycznych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki; • pogarszający się stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych na terenie gminy; • sezonowość turystyki; • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych; • spadek zainteresowania turystyką lokalną, w tym agroturystyką na rzecz preferowania turystyki zagranicznej; • zanik tradycji i tożsamości lokalnej, związany ze zmianą stylu życia; • działania inwestycyjne prowadzone m.in. przez prywatnych właścicieli obiektów, w których interes indywidualny inwestora jest przedkładany nad dobro społeczne, tj. dobro zabytku; • samowola budowlana – wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy, np. nieprzemysłanej, niezgodnej z historyczną kolorystyką; • niedostosowanie sposobu użytkowania niektórych obiektów zabytkowych do ich charakteru; • odpływ wysoko wykwalifikowanej kadry z terenu gminy, migracja zarobkowa młodszych pokoleń i związane z tym zatracanie więzi z regionem; • degradacja i powolne wygaszanie opuszczonych obiektów zabytkowych, w tym zabytkowych parków.

<p>zagospodarowania obiektów zabytkowych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego; • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; • wzrost dotacji na prace z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, w tym na prace konserwatorskie i obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków. 	
---	--

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

- Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele GPOnZ, do których należą:
- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
  - uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
  - zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
  - wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
  - podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
  - określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
  - podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Niniejszy GPOnZ jest programem kierunkowym, uwzględniającym także założenia ogólnych planów i opracowań strategicznych, dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Pniewy. Z drugiej strony ideą nadrzędną GPOnZ jest budowanie tożsamości kulturowej regionu i silnych związków mieszkańców z zamieszkałym przez nich terenem i jego przeszłością. Cele i kierunki działań sformułowane są w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza czteroletni okres obowiązywania GPOnZ.

W GPOnZ wyznaczono priorytety, kierunki działań wraz z zadaniami (Tabela nr 5), które są kontynuacją działań określonych w Gminnym programie opieki nad zabytkami gminy Pniewy na lata 2018-2021. Zostały one sformułowane w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza czteroletni okres obowiązywania GPOnZ. Możliwy jest podział realizacji zadań na podokresy w powiązaniu z ustawowym obowiązkiem złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z częściowego wykonania GPOnZ. Wykonanie takiego sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji GPOnZ, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania GPOnZ oraz efektywność ich wykonania. Sposób weryfikacji zadań został ujęty w ostatniej kolumnie w Tabeli nr 5.

Priorytety Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami:**PRIORYTET I:** Zarządzanie dziedzictwem kulturowym i ochrona krajobrazu kulturowego gminy Pniewy.**PRIORYTET II:** Promocja, edukacja i dokumentacja walorów dziedzictwa kulturowego gminy Pniewy.

W ramach powyższych priorytetów określono kierunki działań, które mają być uzyskane przez konkretne, przypisane do nich szczegółowe zadania.

Tabela nr 6. Zakres działań w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym gminy Pniewy

KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
PRIORYTET I: Zarządzanie dziedzictwem kulturowym i ochrona krajobrazu kulturowego gminy Pniewy.		
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Umieszczenie w widocznym miejscu tablic informacyjnych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków.	Czy i gdzie umieszczono tablice
	Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy.	Czy pozyskano środki, z jakich środków, na jakie objekty, zakres prac
	Kontynuacja w udzielaniu dotacji zgodnie z obowiązującą uchwałą w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku.	Ilość złożonych wniosków, wartość przyznanych dotacji, ilość przyznanych dotacji, na jakie objekty, zakres prac
	Realizacja zadań własnych gminy Pniewy w kwestii poprawy stanu i utrzymania obiektów zabytkowych, będących jej własnością lub współwłasnością .	Jakie objekty wyznaczono do remontu, co zrealizowano, zakres działań, wartość inwestycji, czy pozyskano dofinansowanie/dotacje
	Zaplanowane działania przy obiektach zabytkowych: a) Przebudowa układu komunikacyjnego „Starego Miasta” Pniew (rejestr zabytków – historyczne założenie urbanistyczne miasta Pniewy), koszt zadania: 25 000 000,00 zł, planowane w latach 2024-2027. b) Modernizacja pomieszczeń budynku Liceum Ogólnokształcącego w Pniewach - pałac (rejestr zabytków – pałac, ul. Św. Ducha 10, Pniewy), koszt zadania: 3 500 000,00 zł, planowane w latach 2024-2027. c) Renowacja budynku „Starej Poczty” i „Hotelu” w Pniewach (GEZ), koszt zadania: 12 500 000,00 zł, planowane w latach: 2024-2027. Możliwość realizacji (częściowo lub w całości) ww. zadań będzie zależne od możliwości pozyskania dofinansowań.	Zakres pracy, wartość poniesionych środków, czy pozyskano dofinansowanie/ dotacje
	Opracowanie zasad dotyczących umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych na obszarze starego miasta w Pniewach.	Jakie zasady opracowano, na co zwrócono szczególną uwagę
	Opracowywanie sprawozdań z realizacji zadań GPOnZ zgodnie z przepisami co dwa lata, następnie przedstawienie sprawozdania na sesji Rady Miejskiej.	Czy opracowano sprawozdania, czy były prezentowane na sesji
	Wprowadzenie i egzekwowanie zasad ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.	Czy i jakie zapisy wprowadzono, zmieniono, dla jakich obiektów

KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
	Wspieranie lub prowadzenie prac porządkowych na terenach zabytkowych parków oraz cmentarzach znajdujących się na terenie gminy, po uprzednim zaopiniowaniu zakresu prac i użytych metod z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Ilość przeprowadzonych prac, gdzie, wartość przeznaczonych środków
	Długofalowa rewaloryzacja zabytkowego układu urbanistycznego miasta Pniewy, poprzez systematyczną renowację kamienic.	Ilość zaplanowanych prac, ilość przeprowadzonych prac, ilość wydanych środków
Dokumentacja dziedzictwa kulturowego	Coroczna aktualizacja Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.	Czy aktualizowano Plan
	Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków.	Czy wykonano aktualizację
PRIORYTET II: Promocja, edukacja i dokumentacja walorów dziedzictwa kulturowego gminy Pniewy.		
Zwiększenie świadomości kulturowej wśród dzieci i młodzieży przez jej włączenie w różne formy aktywności	Organizacja konkursów historycznych, wydarzeń w oparciu o lokalne dziedzictwo kulturowe.	Ilość zorganizowanych konkursów, ich tematyka, z kim współpracowano
	Promowanie imprez folklorystycznych, warsztatów, przeglądów, festiwali, lokalnych obrzędów, jako produktów turystycznych stanowiących o tożsamości gminy.	Ilość odbytych imprez, ilość wypromowanych imprez, ilość osób uczestniczących
	Upowszechnianie edukacji w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez zaangażowanie placówek oświatowych, wychowawczych oraz kościelnych w organizowanie warsztatów, pracowni, szkoleń, wykładów we ścisłej współpracy z Biblioteką Publiczną Miasta i Gminy Centrum Kultury Pniewy, Izłą Historyczną.	Jakie działania zaplanowano, jakie zrealizowano, z kim współpracowano
	Organizacja wycieczek krajoznawczych, rowerowych po najciekawszych miejscach gminy.	
Tworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej	Wsparcie merytoryczne w celu opracowania tablic informacyjnych zawierających podstawowe informacje na temat najbardziej wartościowych zabytków rejestrowych, które zamieszczone zostaną na zewnątrz obiektów.	Ile tablic umieszczono, gdzie, wartość przeznaczonych środków
	Utrzymanie i opracowanie nowych szlaków turystycznych wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.	Ilość nowych szlaków, ilość osób odwiedzających szlaki
Promocja historii i dziedzictwa kulturowego	Opracowanie ulotek promujących zabytki gminy (również w formie edukacyjnej).	Czy opracowano, ilość wydanych pozycji, z kim współpracowano, wartość przeznaczonych środków
	Stworzenie trasy turystycznej po kapliczkach/figurach/krzyżach znajdujących się na terenie gminy w postaci mapy z rozmieszczeniem ww. obiektów.	Ilość opracowanych tras, ilość zwiedzających

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych kierunków działań. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno-prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym GPOnZ będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- **instrumenty prawne**, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:
  - wpis do rejestru zabytków,
  - decyzje administracyjne z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
  - ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
  - ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
  - ustawa Prawo budowlane,
  - ustawa Prawo ochrony środowiska,
  - ustawa o ochronie przyrody,
  - ustawa o gospodarce nieruchomościami,
  - ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej,
  - ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.
- **instrumenty finansowe**:
  - dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku;
  - korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje,
  - współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publiczno-prywatnego” (PPP).
- **instrumenty społeczne**:
  - prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Pniewy),
  - edukacja kulturowa,
  - pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego,
  - współdziałanie z organizacjami społecznymi.
- **instrumenty koordynacji**:
  - realizacja projektów i programów gminy Pniewy dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy ochrony środowiska przyrodniczego, koncepcje, plany rewitalizacji),
  - współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków,
  - współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.
- **instrumenty kontrolne**:
  - aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
  - oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy Pniewy,
  - sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania,
  - monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego,
  - prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów GPOnZ. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

• źródła krajowe:

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie, powiatowe,
- dotacje gminne,
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW),
- fundusze od fundacji,
- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków,
- Fundusz Kościelny.

• źródła pozostałe:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych.

9.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań, które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych,

- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

• **Dotacje Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków** – przyznawane są zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Środki finansowe na dany rok pozostające w dyspozycji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach ruchomych i nieruchomych na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli lub posiadaczy

zabytków, wg wzorów zamieszczonych na stronie internetowej Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu. Na stronie znajduje się także regulamin wewnętrzny przyznawania dotacji.

- **Dotacje wojewódzkie i powiatowe**

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy tym zabytku.

Dotacje Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego – zasady udzielania dotacji przez Województwo szczegółowo określa Uchwała nr XXIX/409/08 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 1 grudnia 2008 r. Dotacje udzielane są w ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami. Podstawą udzielenia dotacji jest prawidłowo złożony wniosek wraz z kompletem załączników.

Dotacje Starostwa Powiatu Szamotulskiego – określa uchwała nr XLI/194/06 Rady Powiatu Szamotulskiego z dnia 13 lipca 2006 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

- **Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawą o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielone przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała podjęta przez radę gminy.

Dotacje z budżetu gminy Pniewy – udzielane są zgodnie z Uchwałą Nr LVII/445/23 Rady Miejskiej Pniewy z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku. Łączną kwotę dotacji w danym roku budżetowym określa każdorazowo uchwała budżetowa. Dotacja może być udzielona w wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku. Wnioskodawca, którego prace zostały dofinansowane, ponownie może się ubiegać o dotację na ten sam rodzaj prac przy danym zabytku po upływie 10 lat od roku zakończenia prac.

Podmioty uprawnione do ubiegania się o uzyskanie dotacji zobowiązane są do złożenia pisemnego wniosku o przyznanie dotacji do Burmistrza, w nieprzekraczalnym terminie do 30 września roku poprzedzającego rok budżetowy, w którym dotacja może być udzielona.

9.2. Źródła zewnętrznego finansowania – krajowe

- **Rządowy Program Odbudowy Zabytków**

Rządowy Program Odbudowy Zabytków jest rządowym programem, który oferuje jednostkom samorządu terytorialnego możliwość wsparcia zadań inwestycyjnych w ramach zadań wnioskodawcy polegających na ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Dofinansowane z programu może być przeznaczone na finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się z ewidencji zabytków, a także na udzielenie przez

jednostkę samorządu terytorialnego dotacji o której mowa w art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podmiotowi trzeciemu z zachowaniem przepisów prawa regulujących przekazywanie takich dotacji.

Każdy samorząd może złożyć maksymalnie 10 wniosków w trzech kategoriach: do 150 000,00 zł, do 500 000,00 zł i do 3 500 000,00 zł.

Dofinansowane może być przyznane w wysokości maksymalnie 98% wartości inwestycji.

Pełne informacje dotyczące naboru wniosków do programu wraz z instrukcją i ogłoszeniem o naborze znajdują się na stronie Banku Gospodarstwa Krajowego.

• **Konkurs „Zabytek Zadbany”**

„Zabytek Zadbany” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

- 1) Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu;
- 2) Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe);
- 3) Adaptacja obiektów zabytkowych;
- 4) Architektura i budownictwo drewniane;
- 5) Architektura przemysłowa i budownictwo inżynieryjne;
- 6) Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

• **Fundusz Termomodernizacji i Remontów**

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły – wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

• **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)**

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych.

W ramach NFOŚiGW realizowane są projekty termomodernizacji zabytkowych budynków. Remonty termomodernizacyjne przyczynią się do redukcji zużycia energii pierwotnej i końcowej oraz spowodują obniżenie kosztów zużycia energii elektrycznej i ciepłej. Dodatkowo prace remontowe będą miały również

walor konserwatorski, gdyż zostaną przeprowadzone w obiektach zabytkowych, cennych dla kultury narodowej.

- **Program Kultura – Interwencje**

Organizatorem Programu Kultura – Interwencje jest Narodowe Centrum Kultury. Celem strategicznym Programu jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura – Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

- **Finansowanie z fundacji**

Kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź – KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.

- **Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków**

Dnia 1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. To jest pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz początkowo zasilony zostanie z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywnen wyznaczanych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Grzywny, które były zasądzone przez sądy, były rażąco niskie. Niektórym opłacało się więc niszczyć zabytek, a grzywnę wpisać, np. w koszty inwestycyjne. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów od 1 stycznia 2018 r.

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powodzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze pozwolą na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonego dachu, rynien czy powybijanych okien. Środkami Funduszu będzie dysponował Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

- **Fundusz dopłat z Banku Gospodarstwa Krajowego w Warszawie**

Celem rządowego programu bezzwrotnego finansowego wsparcia budownictwa jest zwiększenie zasobu lokali mieszkalnych oraz lokali i pomieszczeń z zakresu pomocy społecznej, służących zaspokajaniu potrzeb osób o niskich i przeciętnych dochodach.

- **Fundusz Kościelny**

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87 z późn. zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie.

Kościelne osoby prawne mogą ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo.

Szczegółowe informacje dotyczące zasad postępowania przy udzielaniu dotacji z Funduszu Kościelnego ogłasza Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, zwanego dalej „MSWiA”, oraz w BIP MSWiA.

9.2.1. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

• Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ochrona Zabytków

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- 2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);
- 3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- 4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych).

Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

• Program „Infrastruktura kultury”

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

• Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

- 1) niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentacja zasobów dziedzictwa archeologicznego z wykorzystaniem metod tradycyjnych i nowoczesnych, m.in. badań powierzchniowych, prospekcji podwodnej, badań geofizycznych, prospekcji lotniczej, skaningu laserowego;

2) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

9.3. Źródła zewnętrznego finansowania – pozostałe

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków może odbywać się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej.

• Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FENIKS)

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (inaczej FENIKS) na lata 2021-2027 to następca Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ). Budżet wynosi ponad 25 miliardów euro (w formie dotacji, instrumentów finansowych i instrumentów łączących finansowanie zwrotne oraz dotacyjne) i będzie przeznaczony na kluczowe projekty środowiskowe, energetyczne oraz transportowe, a także na wsparcie w obszarze kultury i ochrony zdrowia.

Głównym celem Programu jest poprawa warunków rozwoju kraju poprzez budowę infrastruktury technicznej i społecznej zgodnie z założeniami rozwoju zrównoważonego, w tym poprzez m.in. wzmocnienie roli kultury w rozwoju społecznym i gospodarczym. Program ma przyczynić się m.in. do wzmocnienia ochrony zabytków o krajowym i światowym znaczeniu, zarówno ruchomych, jak i nieruchomości. Wsparcie ukierunkowane zostanie na tworzenie odpowiednich warunków infrastrukturalnych stymulujących do aktywnego uczestnictwa w kulturze i w życiu społecznym, w tym eliminację barier w dostępie do kultury dla grup z różnych przyczyn wykluczonych. Zastosowane rozwiązania infrastrukturalne, w tym nowoczesne technologie, umożliwią tworzenie innowacyjnej oferty kulturalnej, rozszerzenie jej o nowe formy działalności i cele lub będą przyczyniać się do zwiększenia atrakcyjności świadczonej oferty, w celu budowania przewag konkurencyjnych w aspekcie zarówno gospodarczym jak i społecznym.

Inwestycje będą wspierały procesy transformacji cyfrowej poprzez rozwój infrastruktury, zakup wyposażenia i technologii umożliwiających rozszerzenie grup odbiorców realizowanej oferty (zwiększenie dostępności kultury poprzez umożliwienie korzystania z niej grupom dotychczas wykluczonym np. niepełnosprawni; zwiększenie zasięgu oferty – upowszechnianie oferty on-line) oraz zapewnienie bezpieczeństwa funkcjonowania w warunkach różnego rodzaju kryzysów (na podstawie doświadczeń związanych z wystąpieniem pandemii Covid-19).

Wsparciem zostaną objęte państwowe i współprowadzone instytucje kultury, biblioteki przechowujące Narodowy Zasób Biblioteczny oraz publiczne szkoły i uczelnie artystyczne. Ponadto o wsparcie mogą ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego, ngo oraz kościoły i związki wyznaniowe w zakresie prowadzonej działalności kulturalnej, zlokalizowane na obszarach wpisanych na listę UNESCO lub Pomników Historii.

Zakres wsparcia w ramach celu szczegółowego obejmuje także działania infrastrukturalne mające na celu ochronę i zachowanie otoczenia zabytkowych obiektów. Niejednokrotnie inwestycje będą realizowane w bliskim sąsiedztwie lub na terenie objętym planem rewitalizacji, co wpłynie korzystnie na ogólny rozwój większych obszarów.

Wszystkie ww. typy działań będą mogły być realizowane w formule projektów partnerskich, które przyczynią się do lepszego zarządzania dziedzictwem kulturowym i promowania dziedzictwa kulturowego, co w konsekwencji wpłynie na większą identyfikację społeczeństwa z danym miejscem.

Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury – 700 000 000 euro.

• Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027

Priorytet II: Zaawansowane usługi cyfrowe – jednym z celów programu jest stymulowanie rynku ponownego wykorzystywania zasobów kultury i danych naukowych. Powstałe e-usługi powinny zapewnić zdalny dostęp do unikalnych narzędzi oraz umożliwić przetwarzanie, analizę, bezpieczne gromadzenie i archiwizację dużych zbiorów danych, co będzie skutkowało przyspieszeniem rozwoju takich obszarów jak np.: kultura i rozrywka, motoryzacja, e-zdrowie, transport, bezpieczeństwo publiczne, energetyka, technologie finansowe czy rolnictwo.

2.1 Wysoka jakość i dostępność e-usług publicznych – np. tworzenie, rozwój, integracja e-usług publicznych, wykorzystanie potencjału informacji sektora publicznego (ISP) i technologii w administracji z zastosowaniem np. analiz wielkich zbiorów danych oraz metod sztucznej inteligencji.

2.3 Cyfrowa dostępność i ponowne wykorzystanie informacji – np. digitalizacja zasobów kultury, administracji i nauki (m.in. dane z badań naukowych oraz zasobów edukacyjnych finansowanych ze środków publicznych). Program zakłada podejmowanie działań zwiększających otwartość oraz poziom ponownego wykorzystania danych z zasobów kultury (w tym niebędących ISP), nauki i administracji. Wsparcie będzie udzielane również na budowę lub modernizację i udostępnianie rozwiązań informatycznych do prowadzenia zaawansowanej analityki danych z wykorzystaniem nowych technologii.

Beneficjentami Programu mogą być m.in.: instytucje kultury, przedsiębiorcy, obywatele, NGO.

• Kreatywna Europa 2021-2027

Kreatywna Europa (Creative Europe) to program Komisji Europejskiej, którego celem jest wsparcie ponadnarodowych działań europejskich sektorów kultury, audiowizualnego i kreatywnego w obszarze kultury i sztuki przyczyniających się do budowania kompetencji, profesjonalizacji i zwiększania konkurencyjności sektorów na rynku globalnym, wpływ na zwiększanie dostępu do kultury i sztuki, docieranie do nowych grup odbiorców i zwiększanie uczestnictwa w kulturze, rozwój współpracy międzynarodowej oraz wsparcia ponadnarodowego obiegu europejskich dzieł i twórców, ochrony i propagowania różnorodności kulturowej i językowej oraz europejskiego dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie technologii i wdrażanie innowacji w sektorach oraz dostosowania sektorów do zmiany cyfrowej.

W ramach nowej edycji Programu istotne będą także wsparcie sektorów w odbudowie po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19, zrównoważony rozwój i zielona transformacja sektorów, równość i równouprawnienie oraz włączanie społeczne poprzez kulturę i sztukę.

Program będzie wdrażany poprzez komponenty:

- komponent Media – wspierający działania sektora audiowizualnego,
- komponent Kultura – wspierający działania sektorów kultury i kreatywnego,
- komponent międzysektorowy – wspierający rozwój innowacji w projektach łączących sektory kultury, kreatywny i audiowizualny, a także sektor wysokiej jakości mediów informacyjnych i rozwój umiejętności krytycznego korzystania z mediów.

10. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
3. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
4. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane
5. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska
6. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody
7. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.
8. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej
9. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem
10. Materiały udostępnione przez Urząd Gminy w Pniewach
11. Gminny program opieki and zabytkami gminy Pniewy na lata 2018-2021
12. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Pniewy
13. <https://www.powiat-szamotuly.pl/dla-turysty/gmina-pniewy>
14. <https://www.pniewy.wlkp.pl>
15. www.zabytek.pl
16. www.stat.gov.pl/gus
17. www.isap.sejm.gov.pl

11. Spis tabel i rysunków

1. Tabela nr 1. Zabytkowe cmentarze na terenie gminy Pniewy
2. Tabela nr 2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Pniewy
3. Tabela nr 3. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków w gminie Pniewy
4. Tabela nr 4. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Pniewy
5. Tabela nr 5. Wykaz obiektów zabytkowych stanowiących własność gminy Pniewy
6. Tabela nr 6. Analiza SWOT
7. Tabela nr 7. Zakres działań w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym gminy Pniewy
8. Rys. nr 1. Poglądowa mapa obszaru rewitalizacji w Gminie Pniewy

12. Załączniki**Załącznik nr 1. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Pniewy**

Załącznik
do zarządzenia nr 96/19
z dnia 17.10.2019 r.

L.P. 1	L.P.2	Gminna Ewidencja Zabytków - zabytki nieruchome - Gmina Pniewy 2017	
1	1	1	Berdychowo - zespół folwarczny- widok ogólny
2		a	zespół folwarczny- dom pracowników folwarcznych
3		b	zespół folwarczny- obora
4	2	2	Buszewko - zespół dworsko-folwarczny- widok ogólny
5		a	zespół dworsko-folwarczny- park krajobrazowy
6		b	zespół dworsko-folwarczny- dwojak nr I
7		c	zespół dworsko-folwarczny- dwojak nr II
8		d	zespół dworsko-folwarczny- obora
9		e	zespół dworsko-folwarczny- wiata
10	3	3	Buszewo- zespół pałacowo- folwarczny
11		a	zespół pałacowo- folwarczny- pałac
12		b	zespół pałacowo- folwarczny- park
13		c	zespół pałacowo- folwarczny- rządcówka
14	4	4	Buszewo - cmentarz ewangelicki
15	5	5	Chełmno - zespół dworsko-folwarczny- dwór
16		a	zespół dworsko-folwarczny- dwór
17		b	zespół dworsko-folwarczny- dwojak, ob. dom nr 10
18		c	zespół dworsko-folwarczny- czworak I, ob. dom nr 12
19		d	zespół dworsko-folwarczny- czworak II, ob. dom nr 13
20		e	zespół dworsko-folwarczny- czworak III, ob. dom nr 15
21		f	zespół dworsko-folwarczny- czworak IV, ob. dom nr 16
22		g	zespół dworsko-folwarczny- sześciorak, ob. dom nr 14
23		h	zespół dworsko-folwarczny- obora I
24		i	zespół dworsko-folwarczny- obora II
25		j	zespół dworsko-folwarczny- chlew "ludzki"
26		k	zespół dworsko-folwarczny- stajnia i magazyn
27		l	zespół dworsko-folwarczny- budynek gospodarczy pracowników folwarcznych
28		m	zespół dworsko-folwarczny- spichlerz
29		n	zespół dworsko-folwarczny- magazyn I
30		o	zespół dworsko-folwarczny- kuźnia
31		p	zespół dworsko-folwarczny- stolarnia
32		r	zespół dworsko-folwarczny- lodownia
33		s	zespół dworsko-folwarczny- kaplica grobowa rodziny Szczanieckich, ob. kaplica pw. Świętego Krzyża
34		t	zespół dworsko-folwarczny- brama
35		u	zespół dworsko-folwarczny- ogrodzenie
36		w	zespół dworsko-folwarczny- park krajobrazowy

37	6	6	Chełmno - szkoła
38	7	7	Chełmno - linia kolejowa wraz z ładownią
39	8	8	Chełmno - cmentarz ewangelicki
40	9	9	Dębina - zespół pałacowo-folwarczny- widok ogólny
41		a	zespół pałacowo-folwarczny- dwór
42		b	zespół pałacowo-folwarczny- oficyna
43		c	zespół pałacowo-folwarczny- park
44		d	zespół pałacowo-folwarczny- dom nr 16
45		e	zespół pałacowo-folwarczny- obora
46		f	zespół pałacowo-folwarczny- czworak I
47	10	10	Dęborzyce - cmentarz I
48	11	11	Dęborzyce - cmentarz II
49	12	12	Jakubowo - zespół folwarczny- widok ogólny
50		a	zespół folwarczny- obora I
51		b	zespół folwarczny- obora II
52		c	zespół folwarczny- garaże
53	13	13	Karmin - zespół folwarczny- rządcówka
54		a	zespół folwarczny- stodoła i spichlerz
55		b	zespół folwarczny- chlew
56	14	14	Kikowo - linia kolejowa wraz ze stacją- dworzec
57		a	linia kolejowa wraz ze stacją- budynek gospodarczy
58	15	15	Kikowo - zespół pałacowo-folwarczny- dwór
59		a	zespół pałacowo-folwarczny- park
60		b	zespół pałacowo-folwarczny- ośmiorak, ob. dom nr 15
61		c	zespół pałacowo-folwarczny- spichlerz
62		d	zespół pałacowo-folwarczny- gorzelnia
63	16	16	Konin - cmentarz ewangelicki
64	17	17	Konin - zespół dworsko-folwarczny- widok ogólny
65		a	zespół dworsko-folwarczny- stodoła polna
66		b	zespół dworsko-folwarczny- czworak II, ob. dom nr 9
67		c	zespół dworsko-folwarczny- czworak III, ob. dom nr 14
68		d	zespół dworsko-folwarczny- czworak IV, ob. dom nr 16
69		e	zespół dworsko-folwarczny- chlewnia
70		f	zespół dworsko-folwarczny- obora
71		g	zespół dworsko-folwarczny- park
72	18	18	Koninek - zespół folwarczny- widok ogólny
73		a	zespół folwarczny- rządcówka, ob. dom mieszkalny i szkoła
74		b	zespół folwarczny- ogród
75		c	zespół folwarczny- ogrodzenie
76		d	zespół folwarczny- chlew
77		e	zespół folwarczny- obora
78		f	zespół folwarczny- stodoła
79		g	zespół folwarczny- spichlerz
80	19	19	Koszanowo - linia kolejowa
81	20	20	Koszanowo - szkoła
82	21	21	Koszanowo - zespół dworsko-folwarczny- widok ogólny

83	a	zespół dworsko-folwarczny- park
84	b	zespół dworsko-folwarczny- podwórze gospodarcze
85	c	zespół dworsko-folwarczny- kierat
86	d	zespół dworsko-folwarczny- obora I
87	e	zespół dworsko-folwarczny- obora II
88	22	22 Lubocześnica - cmentarz ewangelicki
89	23	23 Lubosina - cmentarz ewangelicki
90	24	24 Lubosina - zespół dworsko-folwarczny- widok ogólny
91	a	zespół dworsko-folwarczny- czworak
92	b	zespół dworsko-folwarczny- spichlerz
93	c	zespół dworsko-folwarczny- dwojak
94	d	zespół dworsko-folwarczny- dwór
95	e	zespół dworsko-folwarczny- park
96	25	25 Lubosina - linia kolejowa wraz ze stacją
97	a	linia kolejowa wraz ze stacją- dom mieszkalny
98	26	26 Lubosinek Huby - cmentarz ewangelicki
99	27	27 Nojewo - zespół folwarczny
100	a	zespół folwarczny - rządcówka
101	b	zespół folwarczny - chlew
102	c	zespół folwarczny - stodoła
103	28	28 Nojewo - zespół kościoła poewangelickiego- obecnie rzymsko-katolickiego- kościół
104	a	zespół kościoła poewangelickiego- obecnie rzymsko-katolickiego- pastorówka
105	29	29 Nojewo - cmentarz ewangelicki
106	30	30 Nojewo - linia kolejowa wraz ze stacją- widok ogólny
107	a	linia kolejowa wraz ze stacją- dworzec
108	b	linia kolejowa wraz ze stacją- wieża ciśnień
109	c	linia kolejowa wraz ze stacją- dom pracowników kolei, obecnie dom nr 27
110	d	linia kolejowa wraz ze stacją- budynek gospodarczy
111	e	linia kolejowa wraz ze stacją- most (wiadukt) na pn. od stacji kolejowej Nojewo
112	f	linia kolejowa wraz ze stacją- most (wiadukt) na pd. od stacji kolejowej Nojewo
113	g	linia kolejowa wraz ze stacją- most (wiadukt) na pd. od stacji kolejowej Nojewo
114	h	linia kolejowa wraz ze stacją- most (wiadukt) na pn. od stacji kolejowej Nojewo
115	i	linia kolejowa wraz ze stacją- przejazd pod linia kolejowa
116	31	31 Nojewo - szkoła
117	32	32 Nosalewo - linia kolejowa wraz z ładownią
118	33	33 Nosalewo - zespół folwarczny- widok ogólny
119	a	zespół folwarczny- pozostałości dworu
120	b	zespół folwarczny- obora
121	c	zespół folwarczny- dom pracowników folwarku
122	d	zespół folwarczny- mur oporowy
123	e	zespół folwarczny- relikty parku
124	34	34 Podborowo - zespół folwarczny- widok ogólny
125	a	zespół folwarczny- rządcówka
126	b	zespół folwarczny- obora
127	35	35 Podpniewki - szkoła
128	36	36 Przystanki - zespół dworsko-folwarczny- widok ogólny

129		a	zespół dworsko-folwarczny- - dwór, obecnie szkoła podstawowa
130		b	zespół dworsko-folwarczny- park krajobrazowy
131	37	37	Psarce - cmentarz ewangelicki
132	38	38	Psarki - cmentarz ewangelicki
133	39	39	Psarskie - zespół dworsko-folwarczny- widok ogólny
134		a	zespół dworsko-folwarczny- dwór
135		b	zespół dworsko-folwarczny- spichlerz
136		c	zespół dworsko-folwarczny- obora
137		d	zespół dworsko-folwarczny- - pozostałości parku krajobrazowego
138		e	zespół dworsko-folwarczny- stajnia
139	40	40	Psarskie - cmentarz rzymsko-katolicki
140	41	41	Psarskie - szkoła
141	42	42	Psarskie - zespół kościoła rzymsko-katolickiego
142		a	zespół kościoła rzymsko-katolickiego- cmentarz przykościelny
143	43	43	Psarskie-Bielawy - zespół folwarczny
144	44	44	Rudka - cmentarz ewangelicki
145	45	45	Rudka - szkoła
146	46	46	Szymanowo - zespół folwarczny- widok ogólny
147	47	47	Turowo - szkoła
148	48	48	Turowo - pozostałości linii kolei wąskotorowej
149	49	49	Turowo - cmentarz ewangelicki
150	50	50	Turowo - zespół dworsko-folwarczny
151		a	zespół folwarczny- ogrodzenie
152		b	zespół folwarczny- obora
153		c	zespół folwarczny- budynek inwentarski
154		d	zespół folwarczny- stodoła
155		e	zespół folwarczny- park krajobrazowy
156	51	51	Zajączkowo - zespół pałacowo-folwarczny- widok ogólny
157		a	zespół pałacowo-folwarczny- dwór
158		b	zespół pałacowo-folwarczny- park krajobrazowy
159		c	zespół pałacowo-folwarczny- rządcówka, ob. dom nr 34
160		d	zespół pałacowo-folwarczny- spichlerz, ob. magazyn pasz
161		e	zespół pałacowo-folwarczny- cmentarz rodowy
162	52	52	Zajączkowo Huby - cmentarz ewangelicki
163	53	53	Zajączkowo Huby - szkoła
164	54	54	Zamorze - cmentarz ewangelicki
165	55	55	Pniewy - założenie urbanistyczne
166	56	56	Pniewy - zespół kościoła parafialnego- widok ogólny
167		a	zespół kościoła parafialnego- ogrodzenie
168		b	zespół kościoła parafialnego- kościół
169		c	zespół kościoła parafialnego- organistówka
170		d	zespół kościoła parafialnego- dom katolicki
171		e	zespół kościoła parafialnego- plebania
172		f	zespół kościoła parafialnego- ogród
173		g	zespół kościoła parafialnego- stodoła
174		h	zespół kościoła parafialnego- brama- dzwonnica

175		i	zespół kościoła parafialnego- cmentarz przykościelny
176	57	57	Pniewy - kościół szpitalny
177	58	58	Pniewy - zespół kościoła ewangelickiego
178		a	zespół kościoła ewangelickiego- pastorówka
179	59	59	Pniewy - zespół klasztorny Zgromadzenia Sióstr Urszulanek
180		a	zespół klasztorny Zgromadzenia Sióstr Urszulanek- park i ogród przyklasztorny
181		b	zespół klasztorny Zgromadzenia Sióstr Urszulanek- dom św. Stanisława, ob. technikum gospodarcze
182		c	zespół klasztorny Zgromadzenia Sióstr Urszulanek- dom św. Kalasentego i drukarnia, ob. magazyn
183		d	zespół klasztorny Zgromadzenia Sióstr Urszulanek- pralnia
184	60	60	Pniewy - cmentarz parafialny
185	61	61	Pniewy cmentarz Zgromadzenia Sióstr Urszulanek
186	62	62	Pniewy - cmentarz ewangelicki
187	63	63	Pniewy - cmentarz żydowski
188	64	64	Pniewy - zespół pałacowy
189		a	zespół pałacowy- park
190		b	zespół pałacowy- brama
191		c	zespół pałacowy- ogrodzenie
192	65	65	Pniewy - zespół folwarczny- widok ogólny
193		a	zespół folwarczny- mleczarnia
194		b	zespół folwarczny- czworak
195		c	zespół folwarczny- obora
196		d	zespół folwarczny- spichlerz
197		e	zespół folwarczny- rządówka
198	66	66	Pniewy - zespół stacji kolejowej
199		a	zespół stacji kolejowej- dworzec
200		b	zespół stacji kolejowej- wieża ciśnień i przepompownia
201		c	zespół stacji kolejowej- parowozownia
202		d	zespół stacji kolejowej- b. gospodarczy przy dworcu
203		e	zespół stacji kolejowej- budynek gospodarczy
204		f	zespół stacji kolejowej- dom pracowników kolei I
205		g	zespół stacji kolejowej- dom pracowników kolei II
206		h	zespół stacji kolejowej- dom pracowników kolei III
207		i	zespół stacji kolejowej- dom pracowników kolei IV
208		j	zespół stacji kolejowej- budynek mieszkalny
209	67	67	Pniewy - Rynek 1 - dom
210	68	68	Pniewy - Rynek 2 - dom
211	69	69	Pniewy - Rynek 3 - dom
212	70	70	Pniewy - Rynek 4 - dom
213	71	71	Pniewy - Rynek 5 - dom
214	72	72	Pniewy - Rynek 6_7 - dom
215	73	73	Pniewy - Rynek 8 - dom
216	74	74	Pniewy - Rynek 9 - dom
217	75	75	Pniewy - Rynek 10 - dom
218	76	76	Pniewy - Rynek 11 - dom

219	77	77	Pniewy - Rynek 12 - dom
220	78	78	Pniewy - Rynek 13 - dom
221	79	79	Pniewy - Rynek 14 - dom
222	80	80	Pniewy - Rynek 15 - dom
223	81	81	Pniewy - Rynek 16 - dom
224	82	82	Pniewy - ul. Św. Ducha 1 - dom
225	83	83	Pniewy - ul. Św. Ducha 3 - dom
226	84	84	Pniewy - ul. Św. Ducha 4 - dom
227	85	85	Pniewy - ul. Św. Ducha 11 - dom
228	86	86	Pniewy - ul. Św. Ducha 12 - dom
229	87	87	Pniewy - ul. Św. Ducha 15 - dom
230	88	88	Pniewy - ul. Św. Ducha 16 - dom
231	89	89	Pniewy - ul. Św. Ducha 17 - dom
232	90	90	Pniewy - ul. Św. Ducha 18 - szpital
233	91	91	Pniewy - ul. Dworcowa 2 - dom
234	92	92	Pniewy - ul. Dworcowa 4 - dom
235	93	93	Pniewy - ul. Dworcowa 5 - dom
236	94	94	Pniewy - ul. Dworcowa 10 - dom
237	95	95	Pniewy - ul. Dworcowa 11 - dom
238	96	96	Pniewy - ul. Dworcowa 13 - dom
239	97	97	Pniewy - ul. Dworcowa 14 - dom
240	98	98	Pniewy - ul. Dworcowa 15 - dom
241	99	99	Pniewy - ul. Dworcowa 18 - dom
242	100	100	Pniewy - ul. Dworcowa 19 - dom
243	101	101	Pniewy - ul. Dworcowa 20 - dom
244	102	102	Pniewy - ul. Dworcowa 21 - dom
245	103	103	Pniewy - ul. Dworcowa 22 - dom
246	104	104	Pniewy - ul. Dworcowa 23 - dom
247	105	105	Pniewy - ul. Dworcowa 25 - dom
248	106	106	Pniewy - ul. Dworcowa 26 - zespół gazowni
249	107	107	Pniewy - ul. Dworcowa 34 - dom
250	108	108	Pniewy - ul. Dworcowa 35 - dom
251	109	109	Pniewy - ul. Dworcowa 36 - poczta
252	110	110	Pniewy - ul. Dworcowa 37 - Urząd Miejski
253	111	111	Pniewy - ul. Dworcowa 38 - dom
254	112	112	Pniewy - ul. Dworcowa 39 - dom
255	113	113	Pniewy - ul. Dworcowa 41 - dom
256	114	114	Pniewy - ul. Dworcowa 45 - dom
257	115	115	Pniewy - ul. Dworcowa 48 - dom
258	116	116	Pniewy - ul. Dworcowa 49 - dom
259	117	117	Pniewy - ul. Dworcowa 50 - dom
260	118	118	Pniewy - ul. Dworcowa 51 - dom
261	119	119	Pniewy - ul. Gen. J. Hallera 2 - dom
262	120	120	Pniewy - ul. Gen. J. Hallera 3 - dom
263	121	121	Pniewy - ul. Gen. J. Hallera 5 - dom
264	122	122	Pniewy - ul. Gen. J. Hallera 7 - dom

265	123	123	Pniewy - ul. Grobla 1 - dom
266	124	124	Pniewy - ul. Jeziorna - Łazienki nad jeziorem
267	125	125	Pniewy - ul. Kowalska 2 - dom
268	126	126	Pniewy - ul. Kowalska 1 - dom
269	127	127	Pniewy - ul. Kowalska 7 - dom
270	128	128	Pniewy - ul. Mickiewicza 1- dom
271	129	129	Pniewy - ul. Mickiewicza 2 - dom
272	130	130	Pniewy - ul. Mickiewicza 4 - dom
273	131	131	Pniewy - ul. Mickiewicza 8 - dom
274	132	132	Pniewy - ul. Mickiewicza 9 - dom
275	133	133	Pniewy - ul. Mickiewicza 14 - synagoga
276	134	134	Pniewy - ul. Mickiewicza 15 - dom
277	135	135	Pniewy - ul. Mickiewicza 16 - dom
278	136	136	Pniewy - ul. Mickiewicza 17 - dom
279	137	137	Pniewy - ul. Mickiewicza 18 - dom
280	138	138	Pniewy - ul. Mickiewicza 23 - dom
281	139	139	Pniewy - ul. Mickiewicza 30 - dom
282	140	140	Pniewy - ul. Międzychodzka 1 - zajazd
283	141	141	Pniewy - ul. Międzychodzka 20 - zespół młyna
284		a	zespół młyna- zespół budynków młyna
285	142	142	Pniewy - ul. Ogrodowa 7 - dom
286	143	143	Pniewy - ul. Powstańców Wielkopolskich 2 - dom
287	144	144	Pniewy - ul. Powstańców Wielkopolskich 3 - dom
288	145	145	Pniewy - ul. Powstańców Wielkopolskich 6 - dom
289	146	146	Pniewy - ul. Poznańska 1 - dom
290	147	147	Pniewy - ul. Poznańska 3 - dom
291	148	148	Pniewy - ul. Poznańska 4 - dom
292	149	149	Pniewy - ul. Poznańska 6 - dom
293	150	150	Pniewy - ul. Poznańska 7 - dom
294	151	151	Pniewy - ul. Poznańska 8 - dom
295	152	152	Pniewy - ul. Poznańska 11 - poczta konna
296	153	153	Pniewy - ul. Poznańska 13 - poczta konna
297	154	154	Pniewy - ul. Poznańska 14 - dom
298	155	155	Pniewy - ul. Szkolna 2 - dom
299	156	156	Pniewy - ul. Szkolna 4 - dom
300	157	157	Pniewy - ul. Szkolna 12 - dom
301	158	158	Pniewy - ul. Św. Wawrzyńca 1 - dom
302	159	159	Pniewy - ul. Św. Wawrzyńca 7 - dom
303	160	160	Pniewy - ul. Św. Wawrzyńca 11 - dom
304	161	161	Pniewy - ul. Św. Wawrzyńca 16 - dom
305	162	162	Pniewy - ul. Św. Wawrzyńca 18 - dom
306	163	163	Pniewy - ul. Św. Wawrzyńca 19 - dom
307	164	164	Pniewy - ul. Św. Wawrzyńca 20 - dom
308	165	165	Pniewy - ul. Św. Wawrzyńca 23 - dom
309	166	166	Pniewy - ul. Wolności 3 - dom
310	167	167	Pniewy - ul. Wolności 6 - szkoła

311	168	168	Pniewy - ul. Wolności 7 - dom
312	169	169	Pniewy - ul. Wolności 9 - dom
313	170	170	Pniewy - ul. Wolności 10-12 - zespół szkolny
314		a	zespół szkolny- szkoła II
315	171	171	Pniewy - ul. Wolności 11 - dom
316	172	172	Pniewy - ul. Wolności 14 - dom
317	173	173	Pniewy - ul. Wolności 15 - dom
318	174	174	Pniewy - ul. Wolności 21 - remiza
319	175	175	Pniewy - ul. Wolności 27 - dom
320	176	176	Pniewy - ul. Wolności 37 - dom
321	177	177	Pniewy - ul. Wroniecka 2 - dom
322	178	178	Pniewy - ul. Wroniecka 3 - dom
323	179	179	Pniewy - ul. Wroniecka 4 - dom
324	180	180	Pniewy - ul. Wroniecka 6 - dom
325	181	181	Pniewy - ul. Wroniecka 7 - dom
326	182	182	Pniewy - ul. Wroniecka 8 - dom
327	183	183	Pniewy - ul. Wroniecka 9 - dom
328	184	184	Pniewy - ul. Wroniecka 10 - dom
329	185	185	Pniewy - ul. Wroniecka 11 - dom
330	186	186	Pniewy - ul. Wroniecka 12 - dom
331	187	187	Pniewy - ul. Wroniecka 14 - siedziba Bractwa Kurkowego-
332		a	siedziba Bractwa Kurkowego- budynek mieszkalny
333		b	siedziba Bractwa Kurkowego- budynek strzelecki
334		c	siedziba Bractwa Kurkowego- kasyno
335		d	siedziba Bractwa Kurkowego- - dwa pawilony przy wjeździe
336	188	188	Pniewy - ul. Wroniecka 49 - dom
337	189	189	Pniewy - ul. Wroniecka 57 - dom
338	190	190	Pniewy - ul. Dworcowa - park miejski - dawny cmentarz rzymsko- katolicki
339	191	191	Zamorze - pozostałości cmentarza cholerycznego

Załącznik nr 2. Stanowiska archeologiczne na terenie gminy Pniewy

Gminna Ewidencja Zabytków - Stanowiska archeologiczne - Gmina Pniewy 2018								
L.p.	Miejscowość/ Nr Stan. M./AZP/Nr na AZP	Miejscowość	Nr stan./ M.	Nr stano- wiska na AZP	AZP	Rodzaj stanowiska	Chronologia	Rejestr zabytków
1	Nosalewo 1, 47-22/180	Nosalewo	1	180	47-22	cmentarzysko	kultura pomorska	
2	Nosalewo 3, 47-22/181	Nosalewo	3	181	47-22	cmentarzysko	kultura pomorska	
3	Nosalewo 4, 47-22/182	Nosalewo	4	182	47-22	ślad osadniczy	późne średniowiecze	
4	Nosalewo 5, 47-22/183	Nosalewo	5	183	47-22	ślad osadniczy, ślad osadniczy	epoka kamienna, wczesne średniowiecze	
5	Nosalewo 6, 47-22/184	Nosalewo	6	184	47-22	ślad osadniczy	późne średniowiecze	
6	Nosalewo 7, 47-22/185	Nosalewo	7	185	47-22	ślad osadniczy, ślad osadniczy, punkt osadniczy, ślad osadniczy	neolit, kultura lużycka, kultura przeworska, późne średniowiecze	

7	Nosalewo 8, 47-22/186	Nosalewo	8	186	47-22	punkt osadniczy	późne średniowiecze	
8	Nosalewo 9, 47-22/187	Nosalewo	9	187	47-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
9	Nosalewo 10, 47-22/188	Nosalewo	10	188	47-22	śląd osadniczy, punkt osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze	
10	Nosalewo 11, 47-22/189	Nosalewo	11	189	47-22	śląd osadniczy, punkt osadniczy	neolit, kultura przeworska	
11	Nosalewo 12, 47-22/190	Nosalewo	12	190	47-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	
12	Nosalewo 13, 47-22/191	Nosalewo	13	191	47-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
13	Nosalewo 14, 47-22/192	Nosalewo	14	192	47-22	śląd osadniczy	kultura łużycka	
14	Nosalewo 15, 47-22/193	Nosalewo	15	193	47-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	epoka kamienna, kultura przeworska, kultura łużycka, ?	

15	Nosalewo 16, 47-22/194	Nosalewo	16	194	47-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	
16	Nosalewo 17, 47-22/195	Nosalewo	17	195	47-22	śląd osadniczy, punkt osadniczy	neolit, okres nowożytny	
17	Nosalewo 18, 47-22/196	Nosalewo	18	196	47-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura przeworska, neolit, późne średniowiecze	
18	Nosalewo 19, 47-22/197	Nosalewo	19	197	47-22	punkt osadniczy	późne średniowiecze	
19	Nosalewo 20, 47-22/198	Nosalewo	20	198	47-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	wczesne średniowiecze , późne średniowiecze , okres nowożytny	
20	Nosalewo 21, 47-22/199	Nosalewo	21	199	47-22	punkt osadniczy, punkt osadniczy	wczesne średniowiecze , późne średniowiecze	
21	Nosalewo 22, 47-22/200	Nosalewo	22	200	47-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	epoka kamienna, wczesne średniowiecze	
22	Nosalewo 23, 47-22/201	Nosalewo	23	201	47-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	

23	Nosalewo 24, 47-22/202	Nosalewo	24	202	47-22	śląd osadniczy	kultura przeworska	
24	Nosalewo 25, 47-22/203	Nosalewo	25	203	47-22	śląd osadniczy	kultura przeworska	
25	Nosalewo 26, 47-22/204	Nosalewo	26	204	47-22	śląd osadniczy	kultura przeworska	
26	Nosalewo 27, 47-22/205	Nosalewo	27	205	47-22	śląd osadniczy, punkt osadniczy	epoka kamienna, późne średniowiecze	
27	Nosalewo 28, 47-22/206	Nosalewo	28	206	47-22	punkt osadniczy	kultura przeworska	
28	Nosalewo 29, 47-22/207	Nosalewo	29	207	47-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
29	Nojewo 6, 48-21/66	Nojewo	6	66	48-21	osada	okres nowożytny	
30	Psarskie 9, 48-21/67	Psarskie	9	67	48-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska	

31	Psarskie 10, 48-21/68	Psarskie	10	68	48-21	osada, osada	kultura łużycka, kultura przeworska	
32	Psarskie 11, 48-21/69	Psarskie	11	69	48-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura przeworska, późne średniowiecze	
33	Psarskie 12, 48-21/70	Psarskie	12	70	48-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, punkt osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska, wczesne średniowiecze , okres nowożytny	
34	Nojewo 7, 48-21/71	Nojewo	7	71	48-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, punkt osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska, wczesne średniowiecze , okres nowożytny, późny LA	
35	Nojewo 3, 48-22/7	Nojewo	3	7	48-22	grodzisko pierścieniowa te	wczesne średniowiecze B/C	Nr rejestr 665/A - 1969 r.
36	Nojewo 8, 48-22/8	Nojewo	8	8	48-22	punkt osadniczy	późne średniowiecze	
37	Nojewo 1, 48-22/9	Nojewo	1	9	48-22	grodzisko	?	

38	Nojewo 48-22/10	2,	Nojewo	2	10	48-22	osada	wczesne średniowiecze faza E	
39	Nojewo 48-22/11	9,	Nojewo	9	11	48-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
40	Nojewo 48-22/12	10,	Nojewo	10	12	48-22	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze	
41	Nojewo 48-22/13	11,	Nojewo	11	13	48-22	osada, osada	kultura przeworska, wczesne średniowiecze D, E	
42	Nojewo 48-22/14	12,	Nojewo	12	14	48-22	śląd osadniczy	kultura łużycka	
43	Nojewo 48-22/15	13,	Nojewo	13	15	48-22	punkt osadniczy	epoka kamienna	
44	Nojewo 48-22/16	14,	Nojewo	14	16	48-22	punkt osadniczy	późne średniowiecze	
45	Nojewo 48-22/17	15,	Nojewo	15	17	48-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	

46	Nojewo 16, 48-22/18	Nojewo	16	18	48-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
47	Nojewo 17, 48-22/19	Nojewo	17	19	48-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
48	Nojewo 18, 48-22/20	Nojewo	18	20	48-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
49	Nojewo 19, 48-22/21	Nojewo	19	21	48-22	punkt osadniczy	późne średniowiecze	
50	Nojewo 20, 48-22/22	Nojewo	20	22	48-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
51	Nojewo 21, 48-22/23	Nojewo	21	23	48-22	punkt osadniczy	późne średniowiecze	
52	Nojewo 4, 48-22/24	Nojewo	4	24	48-22	skarby	X wiek	
53	Nojewo 5, 48-22/25	Nojewo	4	25	48-22	śląd osadniczy	okres nowożytny	

54	Nojewo 22, 48-22/26	Nojewo	22	26	48-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
55	Nojewo 23, 48-22/27	Nojewo	23	27	48-22	punkt osadniczy, punkt osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska, późne średniowiecze , okres nowożytny	
56	Nojewo 24, 48-22/28	Nojewo	24	28	48-22	śląd osadniczy	kultura łużycka	
57	Nojewo 25, 48-22/29	Nojewo	25	29	48-22	osada, punkt osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska	
58	Nojewo 26, 48-22/30	Nojewo	26	30	48-22	śląd osadniczy	kultura łużycka	
59	Nojewo 27, 48-22/31	Nojewo	27	31	48-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
60	Nojewo 28, 48-22/32	Nojewo	28	32	48-22	punkt osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze	
61	Nojewo 29, 48-22/33	Nojewo	29	33	48-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	

62	Nojewo 48-22/34	30,	Nojewo	30	34	48-22	śląd osadniczy	kultura przeworska	
63	Orliczko 48-22/35	2,	Orliczko	2	35	48-22	punkt osadniczy, śląd osadniczy	wczesne średniowiecze E-F, późne średniowiecze	
64	Orliczko 48-22/36	3,	Orliczko	3	36	48-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze , okres nowożytny	
65	Orliczko 48-22/37	4,	Orliczko	4	37	48-22	śląd osadniczy	kultura łużycka	
66	Orliczko 48-22/38	5,	Orliczko	5	38	48-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
67	Orliczko 48-22/39	6,	Orliczko	6	39	48-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
68	Orliczko 48-22/40	7,	Orliczko	7	40	48-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, wczesne średniowiecze E-F, późne średniowiecze , okres nowożytny	
69	Orliczko 48-22/41	8,	Orliczko	8	41	48-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka , kultura przeworska	

70	Orliczko 9, 48-22/42	Orliczko	9	42	48-22	śląd osadniczy, osada, punkt osadniczy, punkt osadniczy	neolit/wczesny brąz, kultura łużycka, kultura przeworska, wczesne średniowiecze	
71	Orliczko 10, 48-22/43	Orliczko	10	43	48-22	śląd osadniczy, punkt osadniczy, punkt osadniczy, osada, punkt osadniczy	neolit, kultura łużycka, kultura przeworska, wczesne średniowiecze E-F, późne średniowiecze	
72	Orliczko 11, 48-22/44	Orliczko	11	44	48-22	śląd osadniczy, punkt osadniczy	kultura łużycka, wczesne średniowiecze	
73	Orliczko 12, 48-22/45	Orliczko	12	45	48-22	punkt osadniczy, punkt osadniczy	kultura łużycka , kultura przeworska	
74	Orliczko 13, 48-22/46	Orliczko	13	46	48-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, punkt osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska, wczesne średniowiecze D-E, okres nowożytny	
75	Orliczko 14, 48-22/47	Orliczko	14	47	48-22	śląd osadniczy	kultura przeworska	
76	Orliczko 15, 48-22/48	Orliczko	15	48	48-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	

77	Orliczko 16, 48-22/49	Orliczko	16	49	48-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze	
78	Orliczko 17, 48-22/50	Orliczko	17	50	48-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska	
79	Orliczko 18, 48-22/51	Orliczko	18	51	48-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
80	Orliczko 19, 48-22/52	Orliczko	19	52	48-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
81	Orliczko 1, 48-22/53	Orliczko	1	53	48-22	śląd osadniczy	?	
82	Orliczko 20, 48-22/54	Orliczko	20	54	48-22	śląd osadniczy	neolit	
83	Orliczko 21, 48-22/55	Orliczko	21	55	48-22	skarby	?	
84	Orliczko 22, 48-22/56	Orliczko	22	56	48-22	punkt osadniczy	okres nowożytny	

85	Nosalewo 2, 48-22/57	Nosalewo	2	57	48-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
86	Zajączkowo 1, 48-22/65	Zajączkowo	1	65	48-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
87	Zajączkowo 2, 48-22/66	Zajączkowo	2	66	48-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
88	Zajączkowo 3, 48-22/67	Zajączkowo	3	67	48-22	punkt osadniczy, śląd osadniczy	wczesne średniowiecze faza F, późne średniowiecze	
89	Zajączkowo 4, 48-22/68	Zajączkowo	4	68	48-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
90	Zajączkowo 5, 48-22/69	Zajączkowo	5	69	48-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
91	Zajączkowo 6, 48-22/70	Zajączkowo	6	70	48-22	punkt osadniczy	późne średniowiecze	
92	Zajączkowo 7, 48-22/71	Zajączkowo	7	71	48-22	śląd osadniczy, punkt osadniczy	kultura przeworska, późne średniowiecze	

93	Zajęczkowo 8, 48-22/72	Zajęczkowo	8	72	48-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	wczesne średniowiecze faza F, późne średniowiecze	
94	Zajęczkowo 9, 48-22/73	Zajęczkowo	9	73	48-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
95	Zajęczkowo 10, 48-22/74	Zajęczkowo	10	74	48-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
96	Zajęczkowo 11, 48-22/75	Zajęczkowo	11	75	48-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
97	Zajęczkowo 12, 48-22/76	Zajęczkowo	12	76	48-22	śląd osadniczy	okres nowożytny	
98	Zajęczkowo 13, 48-22/77	Zajęczkowo	13	77	48-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
99	Zajęczkowo 14, 48-22/78	Zajęczkowo	14	78	48-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
100	Zajęczkowo 15, 48-22/79	Zajęczkowo	15	79	48-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	

101	Zajęczkowo 16, 48-22/80	Zajęczkowo	16	80	48-22	punkt osadniczy	późne średniowiecze	
102	Zajęczkowo 17, 48-22/81	Zajęczkowo	17	81	48-22	punkt osadniczy	późne średniowiecze	
103	Zajęczkowo 18, 48-22/82	Zajęczkowo	18	82	48-22	osada	późne średniowiecze	
104	Psarskie 6, 48-22/83	Psarskie	6	83	48-22	śląd osadniczy, punkt osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska	
105	Psarskie 7, 48-22/84	Psarskie	7	84	48-22	śląd osadniczy	kultura przeworska	
106	Psarskie 8, 48-22/85	Psarskie	8	85	48-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	epoka kamienna, kultura przeworska, późne średniowiecze	
107	Psarskie 13, 48-22/86	Psarskie	13	86	48-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	
108	Psarskie 14, 48-22/87	Psarskie	14	87	48-22	śląd osadniczy	kultura łużycka	

109	Psarskie 15, 48-22/88	Psarskie	15	88	48-22	śląd osadniczy	kultura łużycka	
110	Psarskie 16, 48-22/89	Psarskie	16	89	48-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
111	Psarskie 1, 48-22/90	Psarskie	1	90	48-22	skarb	XV wiek	
112	Psarskie 2, 48-22/91	Psarskie	2	91	48-22	śląd osadniczy	?	
113	Psarskie 3, 48-22/92	Psarskie	3	92	48-22	cmentarzysko	?	
114	Psarskie 4, 48-22/93	Psarskie	4	93	48-22	śląd osadniczy	?	
115	Psarskie 5, 48-22/94	Psarskie	5	94	48-22	śląd osadniczy		
116	Karmin 2, 49-21/22	Karmin	2	22	49-21	osada	wczesne średniowiecze faza D-E	

117	Karmin 49-21/23	3,	Karmin	3	23	49-21	śląd osadniczy, osada, śląd osadniczy	kultura przeworska, wczesne średniowiecze faza D-E, okres nowożytny	
118	Karmin 49-21/24	4,	Karmin	4	24	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, punkt osadniczy	neolit, kultura przeworska, okres nowożytny	
119	Karmin 49-21/25	5,	Karmin	5	25	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura pucharów lejkowatych, okres nowożytny	
120	Karmin 49-21/26	6,	Karmin	6	26	49-21	osada	okres nowożytny	
121	Karmin 49-21/27	7,	Karmin	7	27	49-21	punkt osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska, okres nowożytny	
122	Karmin 49-21/28	8,	Karmin	8	28	49-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska, wczesne średniowiecze	
123	Karmin 49-21/29	9,	Karmin	9	29	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
124	Karmin 49-21/30	10,	Karmin	10	30	49-21	punkt osadniczy	kultura przeworska	

125	Karmin 49-21/31	11,	Karmin	11	31	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	neolit, kultura przeworska, okres nowożytny	
126	Karmin 49-21/32	12,	Karmin	12	32	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy, punkt osadniczy	neolit, kultura łużycka, kultura przeworska, okres nowożytny	
127	Karmin 49-21/33	13,	Karmin	13	33	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	neolit, okres nowożytny	
128	Karmin 49-21/34	14,	Karmin	14	34	49-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	neolit, okres nowożytny	
129	Karmin 49-21/35	15,	Karmin	15	35	49-21	punkt osadniczy	okres nowożytny	
130	Karmin 49-21/36	16,	Karmin	16	36	49-21	śląd osadniczy	kultura przeworska	
131	Karmin 49-21/37	17,	Karmin	17	37	49-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	kultura łużycka, okres nowożytny	
132	Karmin 49-21/38	18,	Karmin	18	38	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze, okres nowożytny	

133	Karmin 19, 49-21/39	Karmin	19	39	49-21	punkt osadniczy	okres nowożytny	
134	Karmin 20, 49-21/40	Karmin	20	40	49-21	punkt osadniczy	okres nowożytny	
135	Karmin 21, 49-21/41	Karmin	21	41	49-21	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
136	Karmin 22, 49-21/42	Karmin	22	42	49-21	śląd osadniczy	okres nowożytny	
137	Karmin 23, 49-21/43	Karmin	23	43	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	epoka kamienna, okres nowożytny	
138	Karmin 24, 49-21/44	Karmin	24	44	49-21	punkt osadniczy, śląd osadniczy	epoka kamienna, okres nowożytny	
139	Karmin 25, 49-21/45	Karmin	25	45	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy, punkt osadniczy	neolit, kultura łużycka, późne średniowiecze , okres nowożytny	
140	Karmin 26, 49-21/46	Karmin	26	46	49-21	punkt osadniczy, śląd osadniczy	wczesne średniowiecze faza E, okres nowożytny	

141	Karmin 1, 49-21/47	Karmin	1	47	49-21	skarbnik	kultura łużycka	
142	Psarskie 17, 49-21/48	Psarce	17	48	49-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	kultura łużycka, okres nowożytny	
143	Psarskie 18, 49-21/49	Psarce	18	49	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy, punkt osadniczy	epoka kamienna, kultura łużycka, wczesne średniowiecze , okres nowożytny	
144	Psarskie 19, 49-21/50	Psarce	19	50	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	epoka kamienna, okres nowożytny	
145	Psarskie 20, 49-21/51	Psarce	20	51	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, wczesne średniowiecze faza D-E, okres nowożytny	
146	Psarskie 21, 49-21/52	Psarce	21	52	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, okres nowożytny	
147	Psarskie 22, 49-21/53	Psarce	22	53	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	neolit, kultura łużycka, okres nowożytny	
148	Psarskie 23, 49-21/54	Psarce	23	54	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	neolit, okres nowożytny	

149	Lubocześnia 1, 49-21/61	Lubocześnia	1	61	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze , okres nowożytny	
150	Lubocześnia 2, 49-21/62	Lubocześnia	2	62	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy, punkt osadniczy	epoka kamienna, kultura łużycka, kultura przeworska, późne średniowiecze , okres nowożytny	
151	Lubocześnia 3, 49-21/63	Lubocześnia	3	63	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura przeworska, późne średniowiecze , okres nowożytny	
152	Lubocześnia 4, 49-21/64	Lubocześnia	4	64	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	epoka kamienna, okres nowożytny	
153	Lubocześnia 5, 49-21/65	Lubocześnia	5	65	49-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
154	Lubocześnia 6, 49-21/66	Lubocześnia	6	66	49-21	punkt osadniczy, punkt osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
155	Lubocześnia 7, 49-21/67	Lubocześnia	7	67	49-21	punkt osadniczy	okres nowożytny	

156	Koninek 1, 49-21/68	Koninek	1	68	49-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
157	Koninek 2, 49-21/69	Koninek	2	69	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
158	Koninek 3, 49-21/70	Koninek	3	70	49-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
159	Koninek 4, 49-21/71	Koninek	4	71	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	epoka kamienna, okres nowożytny	
160	Koninek 5, 49-21/72	Koninek	5	72	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
161	Koninek 6, 49-21/73	Koninek	6	73	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, punkt osadniczy	wczesne średniowiecze , późne średniowiecze , okres nowożytny	
162	Koninek 7, 49-21/74	Koninek	7	74	49-21	punkt osadniczy, punkt osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
163	Koninek 8, 49-21/75	Koninek	8	75	49-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	

164	Koninek 9, 49-21/76	Koninek	9	76	49-21	śląd osadniczy	późne średniowiecze / okres nowożytny	
165	Koninek 10, 49-21/77	Koninek	10	77	49-21	punkt osadniczy	okres nowożytny	
166	Koninek 11, 49-21/78	Koninek	11	78	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura amfor kulistycznych, późne średniowiecze , okres nowożytny	
167	Koninek 12, 49-21/79	Koninek	12	79	49-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
168	Koninek 13, 49-21/80	Koninek	13	80	49-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, okres nowożytny	
169	Podpniewki 1, 49-21/81	Podpniewki	1	81	49-21	punkt osadniczy	okres nowożytny	
170	Podpniewki 2, 49-21/82	Podpniewki	2	82	49-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
171	Podpniewki 3, 49-21/83	Podpniewki	3	83	49-21	punkt osadniczy	okres nowożytny	

172	Lubocześnica 15, 49-21/86	Lubocześnica	15	86	49-21	cmentarzysko	k. pomorska	
173	Dęborzyce 11, 49-22/1	Dęborzyce	11	1	49-22	obozowisko	epoka kamienna	
174	Dęborzyce 2, 49-22/2	Dęborzyce	2	2	49-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	
175	Dęborzyce 3, 49-22/3	Dęborzyce	3	3	49-22	punkt osadniczy	epoka kamienna	
176	Dęborzyce 4, 49-22/4	Dęborzyce	4	4	49-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	
177	Dęborzyce 5, 49-22/5	Dęborzyce	5	5	49-22	punkt osadniczy	epoka kamienna	
178	Dęborzyce 6, 49-22/6	Dęborzyce	6	6	49-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	
179	Dęborzyce 7, 49-22/7	Dęborzyce	7	7	49-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	

180	Dęborzyce 8, 49-22/8	Dęborzyce	8	8	49-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	
181	Dęborzyce 9, 49-22/9	Dęborzyce	9	9	49-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	
182	Dęborzyce 10, 49-22/10	Dęborzyce	10	10	49-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	
183	Buszewo 2, 49-22/25	Buszewo	2	25	49-22	śląd osadniczy, osada, punkt osadniczy	wczesne średniowiecze, późne średniowiecze, okres nowożytny	
184	Buszewko 3, 49-22/32	Buszewko	3	32	49-22	obozowisko, śląd osadniczy, śląd osadniczy	mezolit-neolit, neolit, kultura łużycka	
185	Buszewko 4, 49-22/33	Buszewko	4	33	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura przeworska, okres nowożytny	
186	Buszewko 5, 49-22/34	Buszewko	5	34	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura przeworska, późne średniowiecze, okres nowożytny	
187	Buszewko 6, 49-22/35	Buszewko	6	35	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, okres nowożytny	

188	Buszewko 7, 49-22/36	Buszewko	7	36	49-22	punkt osadniczy	kultura łużycka	
189	Buszewko 8, 49-22/37	Buszewko	8	37	49-22	śląd osadniczy	neolit	
190	Koninek 15, 49-22/38	Koninek	15	38	49-22	śląd osadniczy, punkt osadniczy, śląd osadniczy	kultura przeworska, późne średniowiecze , okres nowożytny	
191	Koninek 16, 49-22/39	Koninek	16	39	49-22	punkt osadniczy, punkt osadniczy, śląd osadniczy, punkt osadniczy	neolit, kultura łużycka, późne średniowiecze , okres nowożytny	
192	Koninek 17, 49-22/40	Koninek	17	40	49-22	śląd osadniczy, osada, osada, śląd osadniczy, śląd osadniczy, punkt osadniczy	epoka kamienna, kultura przeworska, późny okres rzymski, wczesne średniowiecze , późne średniowiecze , okres nowożytny	
193	Koninek 18, 49-22/41	Koninek	18	41	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
194	Koninek 19, 49-22/42	Koninek	19	42	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, punkt osadniczy	kultura przeworska, późne średniowiecze , okres nowożytny	

195	Koninek 20, 49-22/43	Koninek	20	43	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy, punkt osadniczy	kultura pucharów lejkowatych, kultura łużycka, kultura przeworska, późne średniowiecze , okres nowożytny	
196	Koninek 21, 49-22/44	Koninek	21	44	49-22	obozowisko, punkt osadniczy, punkt osadniczy, punkt osadniczy, śląd osadniczy	mezolit, kultura pucharów lejkowatych, kultura łużycka, późne średniowiecze , okres nowożytny	
197	Koninek 22, 49-22/45	Koninek	22	45	49-22	punkt osadniczy, punkt osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	epoka kamienna, kultura łużycka, późne średniowiecze , okres nowożytny	
198	Koninek 23, 49-22/46	Koninek	23	46	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	epoka kamienna, kultura łużycka, późne średniowiecze , okres nowożytny	
199	Koninek 24, 49-22/47	Koninek	24	47	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	neolit, kultura łużycka, kultura przeworska	
200	Koninek 25, 49-22/48	Koninek	25	48	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze , okres nowożytny	

201	Koninek 26, 49-22/49	Koninek	26	49	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze, okres nowożytny	
202	Psarskie 24, 49-22/50	Psarskie	24	50	49-22	śląd osadniczy	kultura łużycka	
203	Psarskie 25, 49-22/51	Psarskie	25	51	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze, okres nowożytny	
204	Psarskie 26, 49-22/52	Psarskie	26	52	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze, ?	
205	Psarskie 27, 49-22/53	Psarskie	27	53	49-22	punkt osadniczy	neolit	
206	Psarskie 28, 49-22/54	Psarskie	28	54	49-22	śląd osadniczy	kultura łużycka	
207	Psarskie 29, 49-22/55	Psarskie	29	55	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska, okres nowożytny	
208	Psarskie 30, 49-22/56	Psarskie	30	56	49-22	punkt osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	neolit, kultura łużycka, kultura przeworska, wczesne średniowiecze	

209	Psarskie 31, 49-22/57	Psarskie	31	57	49-22	punkt osadniczy, ślad osadniczy, ślad osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze, okres nowożytny	
210	Psarskie 32, 49-22/58	Psarskie	32	58	49-22	ślad osadniczy	kultura przeworska	
211	Psarskie 33, 49-22/59	Psarskie	33	59	49-22	punkt osadniczy, ślad osadniczy, ślad osadniczy, punkt osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska, późne średniowiecze, okres nowożytny	
212	Koninek 27, 49-22/60	Koninek	27	60	49-22	ślad osadniczy	neolit	
213	Koninek 28, 49-22/61	Koninek	28	61	49-22	osada, osada, punkt osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska, wczesne średniowiecze C	
214	Koninek 29, 49-22/62	Koninek	29	62	49-22	punkt osadniczy	kultura łużycka	
215	Koninek 30, 49-22/63	Koninek	30	63	49-22	ślad osadniczy, ślad osadniczy	neolit?, okres nowożytny	
216	Koninek 31, 49-22/64	Koninek	31	64	49-22	punkt osadniczy, punkt osadniczy	neolit, epoka kamienna	

217	Koninek 32, 49-22/65	Koninek	32	65	49-22	śląd osadniczy	kultura łużycka	
218	Koninek 34, 49-22/66	Psarskie	34	66	49-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
219	Koninek 35, 49-22/67	Psarskie	35	67	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, ?	
220	Koninek 36, 49-22/68	Psarskie	36	68	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura przeworska, późne średniowiecze, okres nowożytny	
221	Koninek 37, 49-22/69	Psarskie	37	69	49-22	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze E-F	
222	Koninek 33, 49-22/70	Koninek	33	70	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, okres nowożytny	
223	Koninek 34, 49-22/71	Koninek	34	71	49-22	śląd osadniczy, osada, punkt osadniczy	neolit, kultura łużycka, kultura przeworska	
224	Psarskie 38, 49-22/72	Psarskie	38	72	49-22	osada	kultura łużycka	

225	Psarskie 39, 49-22/73	Psarskie	39	73	49-22	śląd osadniczy	mezolit-neolit	
226	Psarskie 40, 49-22/74	Psarskie	40	74	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska	
227	Konin 3, 49-22/75	Konin	3	75	49-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	
228	Konin 4, 49-22/76	Konin	4	76	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze, ?	
229	Konin 5, 49-22/77	Konin	5	77	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze	
230	Konin 6, 49-22/78	Konin	6	78	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska	
231	Konin 7, 49-22/79	Konin	7	79	49-22	punkt osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska	
232	Konin 8, 49-22/80	Konin	8	80	49-22	śląd osadniczy	mezolit-neolit	

233	Koninek 35, 49-22/81	Koninek	35	81	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze	
234	Konin 9, 49-22/82	Konin	9	82	49-22	punkt osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska	
235	Dęborzyce 12, 49-22/83	Dęborzyce	12	83	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, osada	epoka kamienna, kultura przeworska, wczesne średniowiecze	
236	Psarskie 41, 49-22/84	Psarskie	41	84	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, wczesne średniowiecze	
237	Zajączkowo 19, 49-22/85	Zajączkowo	19	85	49-22	osada, osada, punkt osadniczy, śląd osadniczy	wczesne średniowiecze , późne średniowiecze , okres nowożytny, epoka kamienna	
238	Zajączkowo 20, 49-22/86	Zajączkowo	20	86	49-22	śląd osadniczy, punkt osadniczy, punkt osadniczy	epoka kamienna, wczesne średniowiecze , okres nowożytny	
239	Zajączkowo 27, 49-22/87	Zajączkowo	21	87	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
240	Zajączkowo 22, 49-22/89	Zajączkowo	22	89	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	neolit, kultura łużycka, kultura przeworska	

241	Zajączkowo 23, 49-22/90	Zajączkowo	23	90	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
242	Zajączkowo 24, 49-22/91	Zajączkowo	24	91	49-22	śląd osadniczy, punkt osadniczy, śląd osadniczy	neolit, późne średniowiecze , okres nowożytny	
243	Zajączkowo 25, 49-22/92	Zajączkowo	25	92	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	epoka kamienna, późne średniowiecze	
244	Zajączkowo 26, 49-22/93	Zajączkowo	26	93	49-22	punkt osadniczy	kultura łużycka	
245	Psarskie 42, 49-22/94	Psarskie	42	94	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
246	Psarskie 43, 49-22/95	Psarskie	43	95	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, ?	
247	Buszewko 9, 49-22/96	Buszewko	9	96	49-22	śląd osadniczy, osada, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska, wczesne średniowiecze , późne średniowiecze	
248	Buszewko 10, 49-22/97	Buszewko	10	97	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura przeworska, późne średniowiecze	

249	Buszewko 11, 49-22/98	Buszewko	11	98	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	pradzieje, późne średniowiecze	
250	Buszewko 12, 49-22/99	Buszewko	12	99	49-22	punkt osadniczy, śląd osadniczy	kultura przeworska, późne średniowiecze	
251	Buszewko 13, 49-22/100	Buszewko	13	100	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, wczesne średniowiecze	
252	Buszewko 14, 49-22/101	Buszewko	14	101	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, okres nowożytny	
253	Buszewko 15, 49-22/102	Buszewko	15	102	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, wczesne średniowiecze , późne średniowiecze	
254	Buszewko 16, 49-22/103	Buszewko	16	103	49-22	śląd osadniczy	kultura łużycka	
255	Przystanki 4, 49-22/104	Przystanki	4	104	49-22	śląd osadniczy, osada, punkt osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska, wczesne średniowiecze	
256	Lubosina 8, 49-22/105	Lubosina	8	105	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura przeworska, okres nowożytny	

257	Buszewo 5, 49-22/106	Buszewo	5	106	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	pradzieje, okres nowożytny	
258	Buszewo 6, 49-22/107	Buszewo	6	107	49-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
259	Buszewo 7, 49-22/108	Buszewo	7	108	49-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
260	Zajączkowo 27, 49-22/114	Zajączkowo	27	114	49-22	śląd osadniczy, punkt osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
261	Buszewo 8, 49-22/126	Buszewo	8	126	49-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, ?	
262	Buszewo 9, 49-22/127	Buszewo	9	127	49-22	punkt osadniczy, osada, punkt osadniczy	epoka kamienna, kultura łużycka, kultura przeworska	
263	Buszewo 1, 49-22/128	Buszewo	1	128	49-22	osada, punkt osadniczy	kultura łużycka, kultura przeworska	
264	Dęborzyce 1, 49-22/129	Dęborzyce	1	129	49-22	śląd osadniczy, punkt osadniczy	epoka kamienna, wczesne średniowiecze C/D	

265	Buszewo 3, 49-22/130	Buszewo	3	130	49-22	obozowisko, osada, ślad osadniczy	mezolit, późne średniowiecze , okres nowożytny	
266	Buszewo 4, 49-22/131	Buszewo	4	131	49-22	obozowisko, ślad osadniczy	mezolit, neolit	
267	Buszewko 1, 49-22/132	Buszewko	1	132	49-22	osada, ślad osadniczy	kultura pomorska, wczesne średniowiecze	
268	Buszewko 2, 49-22/133	Buszewko	2	133	49-22	grodzisko stożkowate, ślad osadniczy, ślad osadniczy, ślad osadniczy	wczesne średniowiecze F-1, kultura łużycka, kultura przeworska, okres nowożytny	Nr rejestr 1311/A - 1971 r.
269	Lubosina 3, 49-22/134	Lubosina	3	134	49-22	punkt osadniczy, punkt osadniczy	kultura łużycka, wczesne średniowiecze	
270	Lubosina 4, 49-22/135	Lubosina	4	135	49-22	osada, ślad osadniczy	kultura łużycka, wczesne średniowiecze	
271	Konin 2, 49-22/136	Konin	2	136	49-22	grodzisko ?	wczesne średniowiecze D-E	
272	Dębina 1, 49-23/40	Dębina	1	40	49-23	ślad osadniczy, ślad osadniczy	mezolit- neolit, wczesne średniowiecze	

273	Dębina 49-23/43	2,	Dębina	2	43	49-23	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze	
274	Dębina 49-23/44	3,	Dębina	3	44	49-23	śląd osadniczy, śląd osadniczy	epoka kamienna, późne średniowiecze	
275	Dębina 49-23/45	4,	Dębina	4	45	49-23	punkt osadniczy	mezolit	
276	Zamorze 13, 50-20/65		Zamorze	13	65	50-20	osada	okres nowożytny	
277	Zamorze 14, 50-20/66		Zamorze	14	66	50-20	śląd osadniczy, śląd osadniczy	epoka kamienna , późne średniowiecze	
278	Zamorze 15, 50-20/67		Zamorze	15	67	50-20	śląd osadniczy	epoka kamienna	
279	Lubocześnica 10, 50-21/32		Lubocześnica	10	32	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	epoka kamienna, późne średniowiecze , okres nowożytny	
280	Lubocześnica 11, 50-21/33		Lubocześnica	11	33	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	neolit, okres nowożytny	

281	Lubocześnica 12, 50-21/34	Lubocześnica	12	34	50-21	osada	okres nowożytny	
282	Lubocześnica 13, 50-21/35	Lubocześnica	13	35	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
283	Lubocześnica 14, 50-21/36	Lubocześnica	14	36	50-21	osada	okres nowożytny	
284	Podpniewki 4, 50-21/37	Podpniewki	4	37	50-21	punkt osadniczy, osada	późne średniowiecze , okres nowożytny	
285	Podpniewki 5, 50-21/38	Podpniewki	5	38	50-21	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
286	Podpniewki 6, 50-21/39	Podpniewki	6	39	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
287	Podpniewki 7, 50-21/40	Podpniewki	7	40	50-21	punkt osadniczy	okres nowożytny	
288	Koninek 14, 50-21/41	Koninek	14	41	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	

289	Konin 50-21/42	1,	Konin	1	42	50-21	punkt osadniczy	okres nowożytny	
290	Zamorze 50-21/43	1,	Zamorze	1	43	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , nieokreślone	
291	Zamorze 50-21/44	2,	Zamorze	2	44	50-21	śląd osadniczy	kultura przeworska	
292	Zamorze 50-21/45	3,	Zamorze	3	45	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
293	Zamorze 50-21/46	4,	Zamorze	4	46	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
294	Zamorze 50-21/47	5,	Zamorze	5	47	50-21	śląd osadniczy	okres nowożytny	
295	Zamorze 50-21/48	6,	Zamorze	6	48	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	wczesne średniowiecze , późne średniowiecze	
296	Zamorze 50-21/49	7,	Zamorze	7	49	50-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	

297	Zamorze 50-21/50	8,	Zamorze	8	50	50-21	śląd osadniczy	okres nowożytny	
298	Zamorze 50-21/51	9,	Zamorze	9	51	50-21	śląd osadniczy	okres nowożytny	
299	Zamorze 50-21/52	10,	Zamorze	10	52	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
300	Zamorze 50-21/53	11,	Zamorze	11	53	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	wczesne średniowiecze , okres nowożytny	
301	Zamorze 50-21/54	12,	Zamorze	12	54	50-21	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
302	Zamorze 2, 50-21/55		Zamorze	2	55	50-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy, osada, śląd osadniczy, śląd osadniczy	epoka kamienna, kultura łużycka, kultura przeworska, wczesne średniowiecze , okres nowożytny	
303	Pniewy-Zamek 3, 50-21/56		Pniewy-Zamek	3	56	50-21	punkt osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, kultury przeworska, późne średniowieczne, okres nowożytny	

304	Pniewy-Zamek 4, 50-21/57	Pniewy-Zamek	4	57	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	neolit, okres nowożytny	
305	Pniewy-Zamek 5, 50-21/58	Pniewy-Zamek	5	58	50-21	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
306	Pniewy-Zamek 1, 50-21/59	Pniewy	1	59	50-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy, punkt osadniczy	epoka kamienna, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze	
307	Pniewy-Zamek 6, 50-21/60	Pniewy	6	60	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze	
308	Pniewy-Zamek 7, 50-21/61	Pniewy	7	61	50-21	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
309	Pniewy-Zamek 8, 50-21/62	Pniewy	8	62	50-21	punkt osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze, okres nowożytny	
310	Pniewy-Zamek 9, 50-21/63	Pniewy	9	63	50-21	śląd osadniczy	epoka kamienna	
311	Pniewy-Zamek 10, 50-21/64	Pniewy	10	64	50-21	śląd osadniczy	okres nowożytny	

312	Pniewy-Zamek 11, 50-21/65	Pniewy	11	65	50-21	punkt osadniczy, osada	późne średniowiecze, okres nowożytny	
313	Pniewy-Zamek 12, 50-21/66	Pniewy	12	66	50-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	późne średniowiecze, okres nowożytny	
314	Pniewy-Zamek 13, 50-21/67	Pniewy	13	67	50-21	punkt osadniczy	okres nowożytny	
315	Pniewy-Zamek 14, 50-21/68	Pniewy	14	68	50-21	śląd osadniczy, osada	późne średniowiecze, okres nowożytny	
316	Pniewy-Zamek 15, 50-21/69	Pniewy	15	69	50-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	późne średniowiecze, okres nowożytny	
317	Pniewy-Zamek 16, 50-21/70	Pniewy	16	70	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	epoka kamienna, okres nowożytny	
318	Pniewy-Zamek 17, 50-21/71	Pniewy	17	71	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, punkt osadniczy	epoka kamienna, późne średniowiecze, okres nowożytny	
319	Pniewy-Zamek 18, 50-21/72	Pniewy-Zamek	18	72	50-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	epoka kamienna, okres nowożytny	

320	Pniewy-Zamek 19, 50-21/73	Pniewy-Zamek	19	73	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, osada	kultura pucharów lejkowatych, okres nowożytny, kultura łużycka	
321	Pniewy-Zamek 20, 50-21/74	Pniewy-Zamek	20	74	50-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	późne średniowiecze, okres nowożytny	
322	Pniewy-Zamek 21, 50-21/75	Pniewy-Zamek	21	75	50-21	punkt osadniczy	okres nowożytny	
323	Pniewy-Zamek 22, 50-21/76	Pniewy-Zamek	22	76	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, punkt osadniczy	kultura pucharów lejkowatych, późne średniowiecze, okres nowożytny, neolit	
324	Pniewy-Zamek 23, 50-21/77	Pniewy-Zamek	23	77	50-21	punkt osadniczy	okres nowożytny	
325	Pniewy-Zamek 24, 50-21/78	Pniewy-Zamek	24	78	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze, okres nowożytny	
326	Pniewy-Zamek 25, 50-21/79	Pniewy-Zamek	25	79	50-21	osada	okres nowożytny	
327	Pniewy-Zamek 26, 50-21/80	Pniewy-Zamek	26	80	50-21	punkt osadniczy	okres nowożytny	

328	Pniewy 50-21/81	5,	Pniewy	5	81	50-21	punkt osadniczy, osada	późne średniowiecze , okres nowożytny	
329	Pniewy 50-21/82	6,	Pniewy	6	82	50-21	punkt osadniczy, ślad osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
330	Pniewy 50-21/83	4,	Pniewy	4	83	50-21	ślad osadniczy, ślad osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
331	Pniewy 50-21/84	2,	Pniewy	2	84	50-21	osada, osada	późne średniowiecze , okres nowożytny	
332	Pniewy 50-21/85	3,	Pniewy	3	85	50-21	osada, punkt osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
333	Pniewy 50-21/86	1,	Pniewy	1	86	50-21	grodzisko stożkowate (grodzisko, grodzisko)	wczesne średniowiecze , późne średniowiecze , okres nowożytny	Nr rejestru 669/A - 1969 r.
334	Pniewy 50-21/87	7,	Pniewy	7	87	50-21	miasto śred.	okres średniowieczny	
335	Pniewy 50-21/88	8,	Pniewy	8	88	50-21	ślad osadniczy, osada	późne średniowiecze , okres nowożytny	

336	Pniewy 9, 50-21/89	Pniewy	9	89	50-21	punkt osadniczy	okres nowożytny	
337	Chełmno 2, 50-21/90	Chełmno	2	90	50-21	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
338	Chełmno 3, 50-21/91	Chełmno	3	91	50-21	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
339	Chełmno 4, 50-21/92	Chełmno	4	92	50-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
340	Chełmno 5, 50-21/93	Chełmno	5	93	50-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
341	Chełmno 6, 50-21/94	Chełmno	6	94	50-21	śląd osadniczy, osada	późne średniowiecze , okres nowożytny	
342	Chełmno 7, 50-21/95	Chełmno	7	95	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy, punkt osadniczy	neolit, kultura łużycka, okres nowożytny	
343	Chełmno 8, 50-21/96	Chełmno	8	96	50-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, późne średniowiecze	

344	Chelmno 9, 50-21/97	Chelmno	9	97	50-21	punkt osadniczy	okres nowożytny	
345	Chelmno 10, 50-21/98	Chelmno	10	98	50-21	punkt osadniczy	okres nowożytny	
346	Chelmno 11, 50-21/99	Chelmno	11	99	50-21	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
347	Chelmno 12, 50-21/100	Chelmno	12	100	50-21	śląd osadniczy	okres nowożytny	
348	Chelmno 13, 50-21/101	Chelmno	13	101	50-21	punkt osadniczy	okres nowożytny	
349	Chelmno 1, 50-21/102	Chelmno	1	102	50-21	grodzisko	późne średniowiecze	Nr rejestru 660/A z dnia 10 lipca 1969 r.
350	Konin 10, 50-22/1	Konin	10	1	50-22	śląd osadniczy	pradzieje	
351	Konin 11, 50-22/2	Konin	11	2	50-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka, wczesne średniowiecze	

352	Konin 12, 50-22/3	Konin	12	3	50-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	
353	Konin 13, 50-22/4	Konin	13	4	50-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze /okres nowożytny	
354	Lubosina 9, 50-22/5	Lubosina	9	5	50-22	punkt osadniczy	późne średniowiecze /okres nowożytny	
355	Lubosina 10, 50-22/6	Lubosina	10	6	50-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	
356	Lubosina 11, 50-22/7	Lubosina	11	7	50-22	śląd osadniczy	pradzieje	
357	Lubosina 12, 50-22/8	Lubosina	12	8	50-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze /okres nowożytny	
358	Lubosina 13, 50-22/9	Lubosina	13	9	50-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	
359	Lubosina 14, 50-22/10	Lubosina	14	10	50-22	śląd osadniczy	mezolit lub neolit	

360	Przystanki 11, 50-22/11	Przystanki	11	11	50-22	śląd osadniczy	kultura przeworska	
361	Przystanki 12, 50-22/12	Przystanki	12	12	50-22	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze	
362	Przystanki 13, 50-22/13	Przystanki	13	13	50-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze	
363	Lubosina 15, 50-22/14	Lubosina	15	14	50-22	śląd osadniczy, punkt osadniczy	epoka kamienna, kultura łużycka	
364	Lubosina 16, 50-22/15	Lubosina	16	15	50-22	punkt osadniczy	późne średniowiecze /okres nowożytny	
365	Koszanowo 1, 50-22/16	Koszanowo	1	16	50-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	
366	Koszanowo 2, 50-22/17	Koszanowo	2	17	50-22	śląd osadniczy	pradzieje	
367	Koszanowo 3, 50-22/18	Koszanowo	3	18	50-22	śląd osadniczy	?	

368	Koszanowo 4, 50-22/19	Koszanowo	4	19	50-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze /okres nowożytny	
369	Koszanowo 5, 50-22/20	Koszanowo	5	20	50-22	śląd osadniczy	wczesne średniowiecze	
370	Chełmno 14, 50-22/21	Chełmno	14	21	50-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	
371	Chełmno 15, 50-22/22	Chełmno	15	22	50-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze /okres nowożytny	
372	Chełmno 16, 50-22/23	Chełmno	16	23	50-22	śląd osadniczy	kultura przeworska	
373	Chełmno 17, 50-22/24	Chełmno	17	24	50-22	śląd osadniczy	epoka kamienna	
374	Chełmno 18, 50-22/25	Chełmno	18	25	50-22	śląd osadniczy	późne średniowiecze /okres nowożytny	
375	Chełmno 19, 50-22/26	Chełmno	19	26	50-22	punkt osadniczy, śląd osadniczy	mezolit lub neolit, późne średniowiecze	

376	Chełmno 20, 50-22/27	Chełmno	20	27	50-22	śląd osadniczy	pradziej	
377	Chełmno 21, 50-22/28	Chełmno	21	28	50-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	epoka kamienna, późne średniowiecze /okres nowożytny	
378	Chełmno 22, 50-22/29	Chełmno	22	29	50-22	śląd osadniczy	kultura łużycka	
379	Dębina 5, 50-23/120	Dębina	5	120	50-23	punkt osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycka/pomo rska, późne średniowiecze	
380	Dębina 6, 50-23/121	Dębina	6	121	50-23	śląd osadniczy, śląd osadniczy, punkt osadniczy, śląd osadniczy	kultura pucharów lejkowatych, kultura łużycko- pomorska, kultura przeworsko- wielbarska, ?	
381	Dębina 7, 50-23/122	Dębina	7	122	50-23	osada, punkt osadniczy, śląd osadniczy	kultura pucharów lejkowatych, kultura łużycko- pomorska, ?	
382	Dębina 8, 50-23/123	Dębina	8	123	50-23	punkt osadniczy, punkt osadniczy, śląd osadniczy	kultura łużycko- pomorska, kultura przeworsko- wielbarska, ?	

383	Dębina 9, 50-23/124	Dębina	9	124	50-23	punkt osadniczy, ślad osadniczy	kultura łużycko-pomorska,?	
384	Dębina 10, 50-23/125	Dębina	10	125	50-23	punkt osadniczy, ślad osadniczy, punkt osadniczy	kultura pucharów lejkowatych, kultura łużycko-pomorska, wczesne średniowiecze	
385	Dębina 11, 50-23/126	Dębina	11	126	50-23	ślad osadniczy, ślad osadniczy	kultura łużycko-pomorska,?	
386	Dębina 12, 50-23/127	Dębina	12	127	50-23	ślad osadniczy	kultura łużycko-pomorska,?	
387	Przystanki 5, 50-23/128	Przystanki	5	128	50-23	osada, ślad osadniczy	kultura pucharów lejkowatych, schyłek neolitu-wczesna epoka brązu	
388	Przystanki 6, 50-23/129	Przystanki	6	129	50-23	ślad osadniczy, ślad osadniczy, ślad osadniczy, ślad osadniczy	kultura pucharów lejkowatych, schyłkowy neolit-wczesna EB, kultura przeworsko-wielbarska, ?	
389	Przystanki 7, 50-23/130	Przystanki	7	130	50-23	punkt osadniczy, punkt osadniczy, ślad osadniczy	kultura łużycko-pomorska, późne średniowiecze, ?	

390	Przystanki 8, 50-23/131	Przystanki	8	131	50-23	punkt osadniczy	kultura łużycka/pomorska	
391	Przystanki 9, 50-23/132	Przystanki	9	132	50-23	osada, ślad osadniczy	kultura łużycka/pomorska, wczesne średniowiecze	
392	Przystanki 10, 50-23/133	Przystanki	10	133	50-23	śląd osadniczy, ślad osadniczy	kultura łużycka/pomorska, ?	
393	Pniewy-Zamek 27, 51-21/12	Pniewy-Zamek	27	12	51-21	punkt osadniczy, ślad osadniczy, punkt osadniczy	mezolit, późne średniowiecze, okres nowożytny	
394	Pniewy-Zamek 28, 51-21/13	Pniewy-Zamek	28	13	51-21	śląd osadniczy	epoka kamienna	
395	Pniewy-Zamek 29, 51-21/14	Pniewy-Zamek	29	14	51-21	śląd osadniczy, ślad osadniczy, punkt osadniczy	epoka kamienna, późne średniowiecze, okres nowożytny	
396	Turowo 6, 51-21/65	Turowo	6	65	51-21	śląd osadniczy, ślad osadniczy, ślad osadniczy	epoka kamienna, późne średniowiecze, okres nowożytny	
397	Turowo 7, 51-21/66	Turowo	7	66	51-21	śląd osadniczy, punkt osadniczy	późne średniowiecze, okres nowożytny	

398	Turowo 8, 51-21/67	Turowo	8	67	51-21	śląd osadniczy, śląd osadniczy	późne średniowiecze , okres nowożytny	
399	Turowo 1, 51-22/22	Turowo	1	22	51-22	śląd osadniczy, osada	późne średniowiecze , okres nowożytny	
400	Turowo 2, 51-22/23	Turowo	2	23	51-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	neolit, okres nowożytny	
401	Turowo 3, 51-22/24	Turowo	3	24	51-22	osada	okres nowożytny	
402	Turowo 4, 51-22/25	Turowo	4	25	51-22	śląd osadniczy, śląd osadniczy	neolit, okres nowożytny	
403	Turowo 5, 51-22/26	Turowo	5	26	51-22	osada	okres nowożytny	